

Щоденник спротиву

Фото Олександра Литвиненка

Уже місяць на сходах Українського дому триває голодування незгодних з “мовним” законопроектом Ківалова—Колесніченка. Учасники акції не використовують символіку будь-якої з політичних партій. За їхніми словами, кожен протестувальник долучився до акції через свою громадянську позицію. “Слово Просвіти” продовжує висвітлення акцій проти ухвалення скандального законопроекту.

Читайте стор. 2—3

Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ,
Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка

Закони звіринцю

У розпалі дискусій навколо законопроекту Ківалова—Колесніченка “Про засади державної мовної політики в Україні” російський політик Валерія Новодворська зазначила, що їй соромно, що мова її народу стала формою поневолення інших народів, інших мов і культур: чи то в Литві, Латвії, Білорусі, Україні... Така думка тримається на нормах права, внутрішньої поваги до себе й до іншого.

В Україні у Верховній Раді більшість — люди без культури і моральних принципів. І тільки бідний спікер (не відпущений у відставку з невідпущеними гріхами) Володимир Литвин ніяковіє від того, що змушений відповідно до правової процедури підписати проект закону, проти якого вийшла на мітинги вся Україна (а народ — джерело влади), проти якого виступили європейські експерти, українські науковці... Усі бачать, що це не проект задля України, а спосіб повернутися до СРСР у найгірших формах. А ми граємо в демократію.

“Шлях не середній це, а ніякий, саме тих, хто чекає, куди доля поверне”, — писав Тит Лівій. А Монтень, цитуючи його, писав, що “така річ допустима лише щодо справ сусідів: під час війни варварів проти греків Гелон, тиран сиракузький, приховуючи, кому співчуває, тримав у Дельфах посольство з подарунками, аби завчасу знати, на чий бік схилиться Фортуна, і поспішити приєднатися до звияжця”. Синдром Литвина — це саме той шлях “ніякий”, що приведе Україну до політичного колапсу.

Мітинги в Києві та в регіонах не зупинили спікера. Він говорить про дотримання правових процедур, хоча те, на чому він поставив підпис, було прийнято всупереч усім можливим правовим нормам — брутально і цинічно.

Тож 31 липня спікер В. Литвин підписав антидержавний законопроект “Про засади державної мовної політики”, проти якого виступили науковці, інтелектуали, міжнародна спільнота. Володимир Ми-

хайлович, щоправда, знітився: йому не залишили жодного вибору, мовляв, у голови ВР є тільки обов’язки, а немає прав. Тому оскільки люблячі депутати у відставку його не відправили, то він мусить підписати цей клятий законопроект. І “безправний” спікер, який мусить підписати антиконституційний закон, що може розпочати громадянську війну і розкол України, не зважив на умови, за яких ухвалювали законопроект у другому голосуванні. Він не пригадав, що 3 липня закон ухвалювали з численними порушеннями. Навіть картка Томенка проголосувала, не кажучи вже про інші мертві душі, яких фізично не було у стінах парламенту, але які, певно, силою духу таки змогли віддати свій голос за скандальний законопроект.

У законопроекті підтримка російської мови має антидержавний і антиконституційний характер, вона спрямована на поділ України за мовною ознакою. А гасла про захист російської мови смішні — ідеологічна ілюзія, політична ширма. Між іншим, у нас за 20 років російська мова успішно вкоренилася, не відчуваючи жодної загрози. Тільки ось біда: якщо послухати мовлення політиків зі східних та південних регіонів, якщо почути їхні виступи на з’їздах, то стає спочатку смішно, а далі моторошно. Це не російська мова Пушкіна й Лермонтова. Переважно це мова малоросів, людей другого сорту, які ще й гризуться за право називатися людьми другого сорту. Монтень казав: “Ніколи мені не траплялося прагнути цезарства чи королівства, ані іншого гідного становища... надто я люблю себе”. Наші народні депутати прагнуть для себе плебейства і другого сорту, думаючи, що це цезарство. Для Росії Україна — сировинний додаток, спосіб підтримувати власну національну економіку. Навіть російськомовна Україна для Росії — це об’єкт використання, а не рівноправний

партнер. Те, що схід і південь України говорять російською, аж ніяк не робить їх паритетною частиною російськомовного світу. Наприклад, Крим — це простір експансії з боку Росії.

Що ж, Володимир Михайлович зворушливо розводить руками. Він мусить дотримуватися правової процедури. Можна припустити, що Володимир Литвин справді не хоче (і ширю в це вірить), аби цей законопроект ухвалили. Але в такому разі в ньому спрацьовує неподоланий колоніальний синдром, із яким Україна має клопіт уже впродовж більше двадцяти років. Синдром політичної безхребетності. Мовляв, розумію, що це погано, а нічого вдіяти не можу. Вищі сили керують моєю рукою...

Тим більше, що спікер виставив на голосування 30 липня інші, альтернативні законопроекти від опозиції. Але ж глас народу, опосередковано представлений депутатами, їх не підтримав. Отже, начебто все відбулося демократично. Опозиції надали слово, це слово успішно поховали і безпредел триває далі. У цьому лиху українського парламентаризму — в ілюзії демократії. Парламентаризм не може існувати на ґрунті моральної деградації, плебейської запопадливості й тваринних інстинктів.

Хіба можлива демократія за первісно-общинного ладу? А події 3 липня у Верховній Раді — це бунт носорогів, повстання у стилі “Колгоспу тварин” Орвела, коли дикі розлютовані тварини почали вимахувати лапами. І це була не Верховна Рада як простір законотворення. Це був звиринець, якщо не сказати більше: блатна сходка українського нардепного криміналітету. Представники народу думають лише про рівень власних капіталів. І, безперечно, голосування за антиукраїнський прорадянсько-російський законопроект має фінансову підтримку з боку нинішнього Кремля.

Президент думає...

7 серпня Президент України Віктор Янукович зустрівся з представниками наукової та творчої інтелігенції для обговорення ухваленого Верховною Радою Закону “Про засади державної мовної політики”, який нині перебуває на підписі у Глави держави, та заходів щодо підтримки української мови.

На зустрічі з Головою держави були присутні Президент України (1991—1994) Леонід Кравчук, ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка Леонід Губерський, письменник, голова Товариства зв’язків з українцями за межами України “Україна — Світ”, Іван Драч, професор кафедри архітектурного проектування Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури Лариса Скорик, генеральний директор — художній керівник Національного заслуженого академічного українського народного хору ім. Г. Верьовки Анатолій Авдієвський, письменниця Марія Влад, директор Інституту української мови НАН України Павло Гриценко, поет-пісняр, народний артист України Андрій Демиденко, директор Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України Микола Жулинський, директор Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії Петро Кононенко, голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка Павло Мовчан, ректор Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка Ігор Пілатюк, мистецтвознавець, голова асоціації реставраторів Львівщини Лариса Разінкова, генеральний директор Національного музею Тараса Шевченка Дмитро Стус.

За результатами зустрічі Віктор Янукович ініціює утворення Робочої групи при Кабінеті Міністрів, яка займатиметься вдосконаленням законодавчого забезпечення застосування мов у країні, а також забезпеченням всебічного розвитку й функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя. Глава держави запросив до складу цієї Робочої групи всіх учасників зустрічі. Крім того, він запропонував включити до її складу авторів скандального Закону “Про засади державної мовної політики” Вадима Колесніченка і Сергія Ківалова.

Як стало відомо, мовний закон доопрацюють і виправлять упродовж місяця. Але головна інтрига залишається: Янукович буде радитися з юристами — до чи після доопрацювань його підписати.

За матеріалами president.gov.ua

ПОЕТИЧНА АНТОЛОГІЯ “СТРІЛА”

Олексій БУР'ЯН, 64 роки, с. Глодоси, Кіровоградська область:
— Залишив маленьке господарство і дружину й приїхав сюди. Вирішив боротися, чого б мені це не коштувало. Коли побачив дітей, які лежать на сходах, зрозумів, що не маю права жаліти себе. Тому голодуватиму з ними.

Емілія БЕРЕЖНИЦЬКА, 70 років, голова Співки художників “Коло-ми-я”, Коломия, Івано-Франківська область:

Голодування триває...

Акція протесту під Українським домом триває. Продовжуємо знайомство з учасниками протесту, які цілодобово живуть на розпечених сходах, без уваги влади, без підтримки політиків, громадських діячів, без молитви. Що це — черговий Голодомор, але вже духовний? Де гуманність наших очільників — хоча б показна?

— Наша влада не прислухається до нашого голосу. Вона не зважає на мій вік, на те, що голодую. Я очолюю Співку художників “Коло-ми-я”, мої роботи відомі в Україні, і не тільки. Не розумію тих українців, які їдуть за кордон шукати кращого життя. Мати такі землі, таке багатство, і це все кидати нерозумно. Треба шукати шляхи вирішення проблем самостійно, ніхто не може відібрати у нас право вибору. Прикро, коли розпадаються сім'ї, страждають діти, і наша нація біднішає. Нам необхідно викреслити зі своєї свідомості оцей “комплекс меншовартості”, над яким століттями працювали наші колонізатори. Я закликаю українців пишатися собою.

Хочу побажати нашому народові бути самодостатнім, а не сподіватися на “доброго царя”. Можна досягнути успіху, якщо дбати про власну землю самостійно, переймаючись своїм громадянським обов'язком. Наші матеріальні блага в чужих руках. Але якщо ми не здамо духовні висоти, то здобудемо й економічні. Наш народ незламний! Ми зберемося із силами та обов'язково подолаємо зло...

Аліна БОДНАР, 19 років, студентка, майбутня журналістка,

м. Сокиряни, Чернівецька область:

— Приїхала сюди для того, щоб змінилися звичайні люди, такі як я, щоб не думали, що кожен із нас нічого не вирішує у цій державі. Конституція України написана для того, щоб життя в країні йй підпорядковувалося, і саме народ — основне джерело влади. Ми маємо вирішувати, яка мова буде державною. На жаль, цю владу ми самі обрали, і тому повинні вчитися на помилках і не боятися відстоювати свої переконання. Журналісти, духовенство, правоохоронці зобов'язані служити народу і приєднатися до нього, а не бути посіпаками влади. Час припинити сподіватися на когось, змінити Україну може кожен. І головне, незважаючи на цей “закон”, протистояти розко-

лу країни. Адже ми тут не проти інших мов, а за єдину державну.

Євгенія ЯГЛІНСЬКА, 19 років, вчителька початкових класів, м. Калинівка, Вінницька область:

— Я тут, щоб відстояти права української мови, бо громадянка України і це мій обов'язок. Коли настала загроза підписання “мовного закону” Президентом, я вирішила розпочати голодування на знак протесту. Президенту начхати на нас, і ми це добре розуміємо, але краще хоча б якась дія, аніж повна бездіяльність. Не розумію, як можна публічно присягати на вірність Україні та її народу, не маючи любові до них у серці. Як можуть наші зверхники виховувати патріотів, якщо вони не патріоти.

Я хочу діяти, а не сидіти на місці. Моя життєва позиція — завжди починай із себе. У ситуації, що склалася, маю велику надію на Бога та національну свідомість українських громадян.

Володимир ВОЛОШИН, 22 роки, веде господарство, с. Яревище, Волинська область:

— Немає мови — немає держави. Я патріот, націоналіст, люблю свою мову, наші традиції. Як можна було сюди не приїхати?! Мені не подобається влада, яка допустила ухвалення мовного закону. Я приїхав сюди для мирної акції. Якщо відстоїмо українську мову, то зможемо побороти злочинну владу. Моє голодування — мирний протест.

У кожного із нас є право вибору і цей вибір дуже простий — або переконувати себе, що існують інші більш важливі справи ніж ця акція, або підтримати її.

Співкувалися
Роман ЛАПУДА,
Оксана СЕМЕНЮК

Надія КИР'ЯН

Як вони сміли? — обурюються мешканці селища Великий Бичків Рахівського району Закарпатської області (населення близько 10 тисяч), від імені яких листа підписали 108 осіб. — 2 особи у 46 мільйонів українців, “народженних і ненародженних” відбирають рідну мову на нашій рідній землі.

“Ківалова треба зняти з посади. Він і студентам в Одесі нав'язує ненависть до України, організував мітинг з плакатами “Рідна мова російська”. Під час виборів 2004 року сфальсифікував їх на користь Януковича...”

Ще 1991 року на референдумі український народ проголосував за незалежну Україну, 2004-го — підтвердив вибір, обравши В. Ющенка.

Дуже просимо вас не допустити Ківалова до підрахунку голосів на майбутніх виборах, бо знову наробить лиха. Він ворог України, навіть мову нашу хоче відібрати в нас разом із другом Колесніченком.

Є ще особи *Non grata*, як Єфремов, який мову знає, але не каже жодного слова українською, Чечетов, що вказує рукою, як голосувати у Верховній Раді та деякі інші.

В Україні має бути єдина державна мова — українська, як у Росії — російська”, — вважають мешканці Великої Бичкова.

Снятинський міський осередок “Просвіти” (голова Володимир Карий) надіслав рішення зборів, у якому просвітяни постановили особистим прикладом боротися за чистоту української мови, проводити зустрічі та вести роз'яснювальну роботу серед мешканців про злочинні наміри теперішньої влади щодо ймовірного розколу України, засудити дії народних обранців від Івано-

Спекулюють на мові, щоб стравлювати людей

У редакцію продовжують надходити листи, у яких автори висловлюють обурення щодо одіозного законопроекту Ківалова—Колесніченка, “ніби ухваленого” з безпрецедентною кількістю порушень, нестійкою позицією голови Верховної Ради Володимира Литвина, що обіцяв його не підписувати, а потім несподівано підписав, із пропозиціями ігнорувати цей закон тощо.

Франківщини, які голосували за цей закон, звернутися до президента України Віктора Януковича з вимогою накласти на нього вето.

Росіянин Микола Котов із Дніпродзержинська, батьки якого приїхали в Україну з Курської області, пише: “Я чесно захищаю українців і Україну, яка прихистила батьків і мене, й допомагаю облаштувати державу, в якій буде всім добре, можливо й комфортно жити. Нас ніколи не утискали. Ми з місцевими мешканцями дружно жили, знаючи обидві мови. Зараз регіоналі Ківалов і Колесніченко хочуть цю дружбу порушити”. Микола Олександрович написав і надіслав хронологію нищення української мови і державності (зокрема Голодомори, ліквідацію “Просвіт”, репресії проти кобзарів тощо) від 1627 року до сьогодні.

Академік Української міжнародної академії оригінальних ідей Михайло Курдюк пропонує перед Харківською міською радою спорудити за бюджетні кошти пам'ятник жертвам русифікації: 33 розстріляним і 800 репресованим 1951 року студентам за відмову складати іспити російською мовою, та встановити меморіальний стелу у головній будівлі університету. Михайло Григорович вважає, що визнання факту репресій 1951 року нині особливо важливе. “Оскільки на державному рівні вирішується питання про надання Харкову статусу культурної столиці України, — пише пан Ми-

хайло, — треба наполягти, щоб влада міста вшанувала пам'ять невинно убієнних і припинила принижувати корінне населення держави. Необхідно організувати збір пожертвувань на видання книги “Жертви русифікації міста Харкова” та створення серіалу про переслідування української мови за період від перших царських циркулярів до наших днів”.

Один із найперших засобів відстоювання всього українського — власний приклад, який подають просвітяни. Так Д. Чубата, голова правління Тернопільського міського об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка відзначає відмінну роботу факультету інженерної механіки та електронних апаратів технічного коледжу Тернопільського державного технічного університету ім. І. Пулюя. Голова цього першого осередку “Просвіти” Парасковія Волощук — прекрасний організатор, висококваліфікований викладач історії України “не дає заснути молодим душам, запалює усіх, хто її оточує, вогнем безмежної любові і широго патріотизму”. Усі просвітянські заходи, тут проходять на високому рівні, зворушують до глибини душі. Нещодавно просвітяни отримали подяку від Української Греко-Католицької Церкви за зібрані кошти на будівництво Патріаршого Собору в Києві.

Не обійшлося без віршів на га-

рячу тему. Василь Павленко з Іллічівська Одеської області пише: “Ім дико двоголовістю Кремля // Дивитися на вільну Україну. // Послід окупаційний... Самостійна // Їм кістка в горлі — київська земля!..”

Підсумковим акордом звучать роздуми політолога Володимира Ференца з Івано-Франківська, який узагальнює значення мовного законопроекту, його вплив на все наше життя: і культурне, і соціальне, на наш авторитет у світі. “З таким становищем державної мови і титульної нації нас завжди зневажатиме світ і тут же скористається з нашої громадянської деградації. Нас, не розбираючи, де українськомовний, а де російськомовний, принижуватимуть і надалі, а ми не знаємо за що, вважаючи питання мови і нації двадцятим. На цих виборах російськомовних громадян закликають голосувати під прапором нового мовного закону, який нібито захищає їхню російськомовність. Але ж це не так. Жодним законом неможливо змусити людину зберігати мову предків, культуру і віру, якщо це не є її внутрішньою потребою. Де-факто закон закріплює особливий статус російської, але не як мови меншини, а як регіональної світової мови. Він закріплює те, що з нами відбувається. Внаслідок останнього переділу світу зі згоди великих держав, ми опинились у так званій червоній економічній зоні, де світова мова

комунікації — російська. Ця зона, як і будь-яка глобалізована структура, активно прагне до однорідності і мова є потужною зброєю для примушення до єдиного економічного простору, навіть всупереч небажанням влади. Російська мова в статусі регіонально-світової є локомотивом нашої економічної колонізації. Простіше кажучи — на території Білорусі, України, Російської Федерації створюється російськомовна зона як передумова економічного визиску слабших держав Росією і тими світовими шулерами, які виторгують собі у неї на це концесію. Ось чому так скажено лобіюється російська мова в статусі, який набагато перевищує потреби збереження етнічної самобутності українців російського походження. За цим стоять великі гроші, казкові перспективи збагачення світових шахраїв, яким байдужа російська, українська і будь-яка інша мова, як і ті, кого вони вважають дешевою робочою силою. Вони зараз потирають руки, спостерігаючи, як сперечаються українськомовні і російськомовні українці, забувши про низьку платню і жахливе безробіття дітей. Адже йдеться не про їхню рідну російську мову, а про носії інформації на пострадянському просторі, яка з телеекранів і шпальт дебілізує, змушує купувати не те, робити не те, голосувати проти себе. Вони просто обрали російську, щоб стравлювати людей всередині нації, протиставляти статі статі і віруючих в єдиного Бога. Для них немає Бога — вони мають великі гроші і завжди вважатимуть нас безвольною біомасою, якщо ми це дозволимо”.

Чому російськомовні захищають українську

Ірина МАГРИЦЬКА,
Луганськ

Прибічники ж того законопроекту дорікали своїм опонентам, що ті не мають права захищати українську, оскільки або не користуються нею в повсякденному спілкуванні, або зовсім не володіють. Саме такі закиди робив губернатор Харківщини Михайло Добкін лідеру опозиції Арсенію Яценюку, депутат-регіонал Василь Кисельов — літньому актору російського театру, росіянину за походженням та першим місцем проживання (на жаль, забула його ім'я), генеральний директор Луганського державного телеканалу ЛОТ Родіон Мірошник — відомому на Донбасі правозахиснику Миколі Козиреву.

Звісно, такий полемічний хід аж ніяк не власний креатив цих регіоналів. У кращому випадку це ноу-хау їхніх партійних ідеологів, якщо не рекомендація з “близького зарубіжжя”.

Так чи інакше, але це спрацювало, і їхні опоненти після таких зауважень не могли дати чіткої гідної відповіді на ці закиди. Не було її і в наших провідних політологів, які обмежилися лише припущеннями, що захисники мови в цьому випадку виступали як патріоти нашої держави, а прихильники законопроекту — як послідовники політики Валусева та Сталіна щодо української мови.

Якби все було так просто, то такий інтелектуал, як Козирев, сказав би про це. Але цього не сталося, бо, на моє переконання, мотиви захисту нашими російськомовними співгромадянами української в нашій державі дешо складніші, ніж названа історична паралель.

Загрози від законопроекту

Його автори та їхні численні однодумці переконують нас у тому, що жодної загрози від того, що законопроект стане законом України та буде втілений, не передбачається, оскільки єдиною державною у нас залишається українська мова. Реалії свідчать про інше. Так, у прямому ефірі ЛОТу Микола Козирев навів кричущий факт нехтування нашою державною мовою на місцях — це до уваження цього законопроекту як закону. За його даними, мешканка Донбасу не змогла влаштуватися на роботу в Берегівському районі Закарпаття, бо не знала угорської мови. Ось і чинний статус української як державної вже сьогодні! А що буде завтра, коли законопроект Ківалова—Колесніченка набере сили Закону?

Щось подібне відбулося й зі

Під час мовного протистояння в Україні не осмислили належним чином такий суспільний феномен, як захист російськомовними громадянами нашої державної мови від законопроекту Ківалова—Колесніченка. Вони це робили біля Українського дому та на різноманітних ток-шоу, при цьому навіть не декларуючи, навіщо це їм.

мною в Луганську. Для того, щоб пройти до Луганської ОДА, зайшла до Бюро перепусток. Чинівниця, до якої я звернулася українською, відверто глузувала та сміялася з мене й просила свою колегу перекладати мою мову. Моє письмове звернення з цього приводу до голови Луганської ОДА Володимира Пристюка той переадресував голові Луганської обласної ради Валерію Голенку, який письмово повідомив мене, що нібито це Бюро перепусток обслуговує обласне комунальне підприємство “Управління адмінбудинками”, працівники якого не державні службовці, а отже, не зобов'язані володіти українською. Тоді звернулася до прокуратури, але, як виявилось, це не її компетенція, та я маю право звернутися з цього приводу до суду.

Якщо поєднати цей випадок із тим, про який розповів Микола Козирев, то виникає запитання: а в якій державі (українській, угорській чи російській) ми живемо? До речі, пан Микола у своїх теледебатах на ЛОТі розповів Родіону Мірошнику (у недалекому минулому заступнику голови ЛОДА) і про свій, і про мій випадок. На що прибічник “руська міра” та великий шанувальник ката донських козаків і керівництва Червоної Армії 1939 року Ворошилова цинічно збрехав, що я нібито вимагала спілкування українською від звичайної вахтерки ОДА. Тож усе це свідчить про те, що державна мова не є атрибутом тієї чи іншої держави разом із її гімном, прапором і гербом, але є самим підмурівком державності, без якого та, як у нашому випадку, перетворюється на фікцію.

Ця теза стає актуальною, коли президент сусідньої держави, хай і вустами своєї дружини, заявляє на весь світ про те, що Росія закінчується там, де закінчується російська мова. Якщо ж додати до цього, що ця держава має другий у світі військовий потенціал і територіальні претензії до України на державному рівні, то надавати в цій ситуації російській мові навіть статус регіональної можуть тільки приховані антидержавники.

Що насправді разом із мовою захищають російськомовні патріоти

Але прямої агресії з боку Росії не буде. Вона намагається загарбати Україну, вперше у своїй істо-

рії, мирним шляхом. І вельми промовистою тут є ідеологія “руська міра”, яка позиціонується насамперед із православ'ям, російською культурою та мовою, спільною історичною пам'яттю та спільними поглядами на розвиток суспільства. Якщо придивитися, хто та як утілює цю доктрину в Україні, то помічаєш, що в цього керованого процесу є відповідальні за кожний пункт “всесвітнього” проекту, а отже, є і свої закордонні координатори.

За втілення в наше суспільство православ'я персонально відповідає колишній агент КДБ Володимир Гундяєв, який нині перебуває в сані патріарха Російської Православної Церкви. За втілення російської культури, схоже, — керівники Першого національного телеканалу Валід Арфуш та Єгор Бенкендорф разом із генеральними продюсерами всіх інших загальноукраїнських комерційних телеканалів, незалежно від частки російського капіталу серед їхніх власників. Винятком тут є хіба що керівництво 5-го каналу та ТВі. Недарма ж останній уже відчуває певні незручності з боку керівництва силових структур нібито незалежної України.

За російську мову в Україні в рамках утілення доктрини “руська міра”, здається, відповідають пани Колесніченко, Ківалов, Єфремов, Гриневецький і товариш Симоненко. Тому годі сподіватися на те, що вони коли-небудь зупиняться у своїх діях, скерованих на розкол нашого суспільства. Не зупиняться, бо, можливо, що потайки мріють про свою забезпечену та почесну старість де-небудь на Рубльовці.

Дуже суттєво просунувся у плані втілення в життя спільної з Росією історії наш міністр освіти та науки Табачник, із якого, мабуть, кремлівські координатори просування “руська міра” в Україні радять брати приклад усім іншим своїм агентам впливу, відповідальним за інші пункти цього “глобального” проекту. Нарешті, за “спільним поглядом на суспільний розвиток” відповідає численна армія проросійських політологів і соціологів в Україні на чолі з паном Корніловим.

Не треба бути великим футурологом, аби передбачити, що після остаточного втілення в усі

сфери суспільного життя в Україні доктрини “руська міра” наша держава, за висловом класика російської літератури Салтикова-Щедрина, “будет упразднена за ненадобністю”.

Але, як і всі подібні проекти, “руський мір” має і свій зворотний бік, про який його автори, ідеологи та керівники воліють мовчати. Але він добре проглядається й без будь-якої реклами з їхнього боку і в Україні, і в Росії. На ці тіньові цінності “руська міра” нерідко вказують європейські політики, громадські діячі та інтелектуали. Це насамперед авторитарний стиль правління, який базується на принципах особистої відданості вождям і тотальній корупції, яка в силу цього є апіорі непереможною в поки що єдиній державі “руська міра”. Це так звана керована демократія, яка передбачає тотальний контроль над ЗМІ, витіснення опозиції на політичний маргінес та щільно керовані владою виборчі процеси. Все це гарантує збереження цинічного ставлення держави до власних громадян і не дає жодної перспективи розбудови громадянського суспільства. І нарешті, третя особливість “руська міра”, яка впливає з перших двох, — постійний пошук зовнішнього ворога, який є своєрідним громовідводом від неминучих внутрішніх суспільно-політичних конфліктів. Це призводить до надмірної мілітаризації держави та її суспільства і перманентних військових конфліктів по периметру кордонів імперії та на її національних околицях.

Наслідок цього — часткова ізоляція країни в сучасному світі та ментальне неприйняття її громадян цивілізованим людством (готелі “без росіян” популярні в усьому світі).

Усе це добре бачать не тільки російськомовні громадяни України, а й наші росіяни, які відчули кілька років тому якщо не європейську свободу своєї особистості в нашій країні, то щось вельми на неї схоже, чого “руський мір” їм, м'яко кажучи, зовсім не гарантує.

Українська мова — найбільш потужний редут на шляху його просування в Україні, втрата якого робить приєднання до “руська міра” вже неминучим та остаточною з усіма перерахованими його наслідками. Ось чому інтелектуально просунуті громадяни України російської національності та всі інші російськомовні захисники, захищають і захищатимуть надалі українську мову анітрохи не гірше за своїх українськомовних співгромадян.

Харківський Майдан — боротьба триває!

Світлана ШКУРАЙ,
Харків

Захисники української мови у Харкові продовжують безстрокову акцію протесту.

На площі досі діє неофіційна заборона розміщення наметів чи навіть тентів, щоб захиститися від спеки. Тутешні активісти змушені пектися під промінням полуденного сонця та спати вночі під відкритим небом. На жаль, не всім підходить такий варіант: хтось не може довго перебувати на сонці через слабе здоров'я, хтось має довгий робочий день. Саме через це гуртуються у Харкові ввечері. Щодня о 19 годині на площі Свободи відбуваються розважально-мистецькі заходи: читання поезій, співи під гітару, конкурси дитячого малюнка на асфальті, виступи музикантів і бардів. Сергій Жадан, Сашко Ушкалов, Ігор Зарудко підтримали майданівців, прочитавши свої поезії.

Щодня біля прапорів і плакатів чергують люди. Вдень тут буває до 15 осіб, а ввечері збирається кілька десятків. Залишаються ночувати 5—6 охочих. Та ніхто не падає духом! Майданівці продовжують інформувати населення про дії влади та проводять кампанію “Помста за розкол країни”.

Проти законопроекту підписуються не тільки українськомовні. Багато тих, хто спілкується російською, також залишають підписи, пояснюючи це так: Україна повинна мати одну державну мову — українську, а говорити можна будь-якою. Трапляються і такі небайдужі громадяни, які палко захищають російську. Інколи вдається переконати в абсурдності та непотрібності законопроекту, хоча деякі просто приходять посваритися.

Нагадаємо, що безстрокова акція проти законопроекту про регіональні мови у Харкові розпочалася бійкою з міліцією. 3 липня о 22 годині на площі Свободи харківські активісти поставили перший намет. Згодом другий. За півтори години до них підійшли міліціонери, назвали акцію незаконною. На прохання скласти протокол на місці, а не у відділку, як бажали правоохоронці, заштовхали трьох мітингувальників, активіста ХОО ВМГО “Молода Просвіта” Дмитра Пилипця, його матір Галину Кузьмівну та Романа Черемського, активіста “Спілки української молоді”, до автомобіля, так швидко посипаючи “правопорушників” стусанами, що наступного дня їм довелося знімати побой.

Під час першого та другого читань законопроекту харківські активісти провели два мітинги на підтримку української мови. 1 червня харківський осередок “Молодої Просвіти” повідомив про проведення акції проти законопроекту Колесніченка—Ківалова. Цього ж дня суд заборонив її, мотивуючи таке рішення “підвищенням імовірності виникнення ДТП”, хоча в документі заявлено, що участь братимуть лише 50 осіб, а захід відбудеться біля пам'ятника Шевченку. Тоді повідомлення про аналогічну акцію (але на площі Свободи) подав і Дмитро Пилипець. Її також суд заборонив. Попри всі перипетії, мітинг відбувся.

Олег ТКАЧЕНКО,
голова Запорізького
облбо'єднання ВУТ “Просвіта”
ім. Тараса Шевченка

25 липня запорізькі депутати на засіданні сесії міськради ухвалили звернення до Президента України Віктора Януковича щодо ухвалення закону про мовну політику. Запорізька міська влада вважає цей закон дієвим правовим механізмом розв'язання мовних проблем на національному та регіональному рівнях.

Підтримайте свою державу!

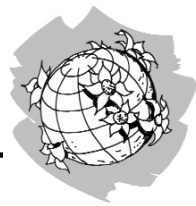
На наш погляд, українців, росіян, євреїв та узбеків навмисно зіштовхують лобами для того, щоб і надалі грабувати народне, напрацьоване батьками добро. Нас усіх знищують фізично, незалежно від національності, адже з п'ятдесяти мільйонів населення сьогодні залишилося сорок п'ять і знову, щоб відволікти від нагальних проблем, нам підсовують розбрат у вигляді

мовного питання.

Просвітяни вважають, що будь-які рішення на підтримку антиукраїнської правлячої хунти щодо впровадження в Україні мови сусідньої держави не лічать порядним людям. Відповідно кожен із депутатів-українофобів буде жорстоко покараний українською революцією, яка вже набирає сили.

Закликаємо українців усвідомити історичний факт зміни державності на території України: вона перестала бути російською, а стала українською з українською державною мовою.

Звертаємося до кожного українця: етнічного і за громадянством — із закликом продемонструвати свою підтримку Українській державі. Перестаньте соромитися самі себе, перестаньте боятися своєї мови, мови свого народу, свого роду. Якщо не вмієте — учіться. Й інших навчайте.

Олександр КАРПЕНКО

З 1991 року, коли Україна стала незалежною, у відносинах двох країн і народів відкрилася нова сторінка. Відновилися зустрічні людські потоки не завойовників і полонених, а туристів, бізнесменів, заробітчан, “човників”. Чимало наших земляків стали осідати в Туреччині. І ось, коли їхня кількість у цій країні сягнула критичної маси, яка потребувала хоч якоїсь віддушини, образно кажучи, — рідного калинового острівця, виникла потреба заснування українського товариства.

Цей клопіт узяли на себе Наталя Караджа, Віта Михайлова, Олександр Рябенко, які живуть в Анталії, де наших земляків найбільше. Велику моральну і матеріальну допомогу в заснуванні цієї організації надало Почесне консульство України в Анталії, яке очолює генеральний директор відомої туристичної компанії “Тезтур” Левент Айдин. На початку 2009 року культурне товариство “Українська родина” було зареєстроване і почало свою діяльність...

Наших земляків, які масово подалися до цієї теплої і сонячної країни, можна порівняти з метеликами, що линуть на яскраве полум’я свічки, обпалюючи крила і навіть гинучи. Їх приваблюють безвізковість в’їзду, порівняно невисока вартість квитка. А що вже байок наслухалися про казкове багатство Туреччини та її громадян! Ну й, певна річ, вабить східна екзотика: пальми, гори, море... Їдуть переважно на південь країни — в Анталію, Кемер, Аланію, Мармарис, Сіде, де розвинена туристична індустрія. Понад 80 відсотків українських мігрантів у цій країні — жінки та дівчата, які шукають щастя, себто сподіваються вийти заміж за багатого турка і забути про всі проблеми і клопоти, які обсідали на батьківщині. Вони відчують, що українська краса має користуватися тут попитом, що турків на генетичному рівні вабить до українців.

Чимало наших чарівних дівчат, які в Туреччині враз перетворюються на білявок, їдуть, свідомі того, що зароблятимуть на хліб своїм тілом. Дуже багато тут українських студентів, які протягом літа працюють у туристичних агенціях гідами, трансформерами (ті, що зустрічають, проводжають, супроводжують), аніматорами, себто організаторами вільного відпочинку туристів. Історія Наталії Караджі, помічника Почесного консула України в Анталії, типова і водночас нетипова для українських жінок у Туреччині. Десять років працювала вчителем іноземних мов у Білгороді-Дністровському, а потім в Іллічівську Одеської області. Любила роботу, дітей і, як її колеги та й усі співвітчизники, тер-

пляче чекала, коли ж у країні щось зміниться на краще, коли розійдуться хмари над освітою, коли, зрештою, настане край вчительським злидням, бо навіть мізерні зарплати виплачували з великим запізненням. А яка людина не мріє про кращу долю? Тож недовго думала, коли їй запропонували роботу перекладача на круїзному морському лайнері. Було дуже цікаво: незнайомі країни, сотні нових облич. Її корабель курсував Середземномор’ям між Італією та Туреччиною, потім став ходити до Об’єднаних Арабських Еміратів та інших країн. Саме на кораблі вона впала в око і запала в серце туркові — морському вовку Абдулбакі. Хоч команда лайнера багатонаціональна, гарних дівчат сила-силенна, та він уподобав саме українку Наталію. Одне слово, Абдулбакі попросив у Наталії руки й серця. І стала вона невдовзі Наталією-

ханам. “Я не шукала ні багатого, ні іноземця. Шукала просто щастя”, — говорить Наталія. Оселилася молода пара в Анталії. Не бідували, але й не розкошували. Спочатку жінка працювала в одному з готелів, потім її запросили на роботу до Почесного консульства України.

Як живеться їй на чужині? Добре, легко й затишно, каже, бо сприйняла свого Абдулбакі, членів його численної родини такими, які вони є, не намагалася переінакшити їх на український копил, виявила повагу до їхніх звичаїв і традицій. І вони її полюбили. А якщо турки когось полюблять, то небо ладні йому прихилити. Тому наших дівчат, які тут знаходять собі пару, Наталія-ханім напучує: ви одружуєтесь не лише з конкретним Агметом, Огузом, Туралом, а з усією його численною родиною, з їхніми звичаями, релігією, культурою. Треба бути готовим до того, що в подружнє життя втручатиметься мати чоловіка, що в гості можуть несподівано завітати 15—20 родичів або сусіди, які куритимуть, питимуть чай чи каву і точити-

муть яси мало не до ранку. Якщо ти йдеш купувати меблі, побутову техніку чи якусь одіж, то тебе супроводжуватиме почет: свекруха, брати чоловіка та їхні дружини, сестри, діти та онуки, дядьки, тітки, — отож ця місія може тривати до пізнього вечора. Якщо народиться дитина, то в помешкання набивається майже сто близьких та далеких родичів і сусідів, кожен із яких хоче взяти новонародженого на руки, обцілувати, висловити добрі побажання. Увечері дружина, попри роботу чи громадські справи, мусить бути вдома, зустріти чоловіка, нагодувати. Часто турецькі жінки влаштовують посиденьки у когось удома: плетуть, шиють, співають, розмовляють. Чоловіків на такі заходи не запрошують. Вони в цей час збираються своїм колом, але дружина одного з них мусить їм слугувати. Дні народження в Туреччині не відзнача-

вона приходила в гості, тощо. І таких випадків багато.

“А які вони, турки?” — запитують у господарів української світлиці в районі Сампиканшах. Працелюбні, горді, дуже пишаються своєю країною. У кожному вікні, на кожному балконі, на кожній горі — турецький прапор. Турки переконані, що вони у всьому — найкращі, найперші. “Вони навіть вважають, що першими підкорили космос”, — жартує Олександр Рябенко. Попри емоційність і темпераментність турків, суперечки між ними ніколи не закінчуються бійками. “Мало курять (турецькі жінки курять більше за чоловіків), майже не п’ють, не вживають наркотики, з повагою ставляться до своїх друзин, не дозволяють собі привселюдно на них кричати, як це буває в наших чоловіків, не вередливі щодо їжі...” — вихваляла турецьких чоловіків Віта Михайлова, певно, маючи на увазі власний досвід подружнього життя. Її чоловік Тарик, коли йому переклали слова дружини, гордо випнув груди і розсміявся. “Чи подобається тобі українська кухня?” — запитують у нього. У відповідь він підняв догори великий палець, мовляв, супер. “Особливо українські пельмені з сиром (вареники) і борщ, але тільки свіжий...” — уточнив, натякаючи на те, що українські господині інколи можуть подати борщ, зварений кілька днів тому. Загалом Віта дала точну характеристику турецьким чоловікам, але бувають серед них і лихі. Про це свідчать скарги деяких українців, що поборалися з турками: то побив, то образив, то від матері не захистив...

А ще турки дуже приязно реагують на іноземців, які намагаються розмовляти турецькою, цікавляться їхньою історією, звичаями (а якому народові це не подобається?), додав ще один штрих до узагальненого турецького портрета Олександр Рябенко. Навів такий приклад. Коли він тільки приїхав до Туреччини, то з нього у найближчому магазині правили за хлібину 1,7 ліри. А через місяць, коли навчився вітатися, дякувати, бажати доброго здоров’я турецькою, з нього стали брати лише половину тієї ціни. І так на всі продукти. Та що там говорити! Я й сам переконався, що це привітні, цивілізовані, щирі й гостинні люди. Скажи туркові його рідною мовою “гюнайден” (добридень), поцікався, як його звати, як ідуть справи... І все, ти для нього вже свій. Якщо щось купуєш, тобі запропонують найкращий товар, та ще й із солідною знижкою, тебе приймуть і проведуть як найдорожчого гостя. Взаємоповага — ось формула стосунків між народами. Не всі держави, на жаль, її дотримуються.

Зайшла мова на делікатну тему релігії. Як у турецько-українських родинах поєднуються два

різних світи, дві різні духовні культури: християнство і мусульманство? Нормально поєднуються, запевнила Наталя. Вона залишилася християнкою, проте ніколи не чула ні від чоловіка, ні від його родичів жодного докору з цього приводу. Мусульманські й християнські свята в цій родині святкують разом. Чи Наталя наполягатиме на тому, щоб її півторарічний синок Неджаті теж був православним? Ні, нехай не почувасться білою вороною в цій країні. Але українцем він буде справжнім, бо на льоту схоплює материнську мову, вже знає віршик “Хлопчик-горобчик”.

А ось Віта нещодавно прийняла мусульманство. Як їй, українці, у цій вірі? Адже за віру українці проливали кров, терпіли муки пекельні, йшли на смерть, а відступництво вважалося страшним гріхом. Битися і помирати за православ’я означало битися і помирати за Україну. Першою зламала своїм авторитетом цей стереотип релігійної нетерпимості Роксолана, яка, прийнявши мусульманство, залишилася великою українкою. Зрештою, розбив цю непорочну єдність і розкол християнства на кілька конфесій. Є серед них, на жаль, така, яка не визнає ні нашої мови, ні культури, ні історії, ні права України на свою національну церкву.

“Я прийшла до мусульманства сама, після 14 років проживання в цій країні. Гадаю, на мене вплинули її природа, культура, звичаї, мова та повага до прекрасного народу. А може, це сталося й тому, що я не була доброю християнкою, мало знала про цю віру, бо не трапилося у моєму житті людини, яка відкрила б мені християнські істини? Зате тут знайшлися люди, які показали багатство і красу нової віри, яка аж нітрохи не вплинула на мою українську сутність, а можливо, навіть підсилила її”, — каже Віта.

Цікава деталь: турецьким чоловікам не подобається, що їхніх дружин порівнюють із Роксоланою, хоча долі їхні багато в чому схожі. Бо Роксолана для більшості турків — антигероїня, жінка, якій корився султан Сулейман Пишний, яка змінила хід історії, просунувши на трон свого улюбленого сина Селіма — п’яничку і нездару, що згодом призвело до занепаду Османської імперії. Їй не можуть пробачити і листа, якого вона нібито написала Сулейману, коли він стояв зі своїм непереможним військом під Віднем. У тому посланні просила його повернутись і таким чином врятувала Європу від османського поневолення. Словом, Роксолана для турків не ідеал. Вона вірець для українських жінок, які хотіли б досягти царських висот у коханні й подружньому житті.

Далі буде.

Гематолог Ірина Крячок: «Хай буде не страх, а надія»

практику охорони здоров'я; розробка нових і вдосконалення наявних методів лікування лімфопроліферативних недуг. Той її зоряний час — це також 130 наукових публікацій, 4 монографії, 4 винаходи, 6 методичних рекомендацій...

Звичайно, в будь-якому професійному середовищі є люди, які роблять кар'єру, і часом — нічого більше. Роблять її по-різному, є для цього чимало способів. Скажімо, народитись у впливовій родині. Або — одягатися у все сіре, триматися в тіні й не виявляти ініціативи, підтримуючи лише “потрібних” колег. Сподіваючись на те, що кар'єризм — це завжди початок при чиемусь кінці. А якщо ти жінка? Якось хтось невесело пожартував, що жінкам кар'єра дається важче, ніж чоловікам, адже у них немає дружин, які б штовхали їх уперед.

Хоча кар'єра, здійснена власними зусиллями, завжди надійніша кар'єри, прокладеної низькими поклонами чи заступництвом якогось впливового дядька.

Як на мене, Ірина Крячок не робила кар'єри у звичному розумінні цього слова, а просто день за днем ставала собою, почувалася своєю в середовищі самодостатніх людей. Двох — Володимира Бебешка і Віктора Клименка — уже названо. Сюди ж можна долучити і Ігоря Борисовича Щепотіна, котрому не зрадило професійне чуття, коли він запросив у тодішній Київський онкологічний інститут людину, яка перебувала на злеті своєї кар'єри. Доручив керувати відділенням хіміотерапії, де лікуються хворі на злоякісні недуги крові, до того ж — своїм заступником з організаційно-наукової роботи.

Безумовно, будь-яка керівна посада — насамперед відповідальність. А ще — вміння працювати в команді, об'єднувати зусилля різних фахівців, вести їх за собою. Тільки тоді можна розраховувати на успіх, і це, до речі, не лише професійне кредо, а й життєва позиція Ірини Крячок.

З іншого боку, хто ж скаже, що це легко — поєднувати лікарську практику, наукову діяльність й організаційський клопіт. Але Ірина Крячок до цього ставиться спокійно, з належним розумінням. Як до звичайної європейської практики, коли вчені впроваджують у життя свої наукові розробки.

— Чи можна таку ситуацію порівняти з садівником, який вирощує дерево, щоб потім скористатися плодами своєї праці?

— Ваше порівняння дуже поетичне, — усміхається Ірина Анатоліївна. — Насправді ми оптимізуємо підходи до лікування, намагаємося вдосконалити вже наявні методики.

І додає, що більше хотіла б розповісти про очолюване нею відділення на шістьдесят ліжок, в якому лікуються **лімфопроліферативні захворювання**. Це — лівова частка недужих на лімфоми. Їх в Україні дуже багато, вважає фахівець, понад 25 тисяч на обліку за даними національного онкологічного реєстру; число це, на жаль, з року в рік збільшується.

— Чи тільки в нашій країні?

— Ні, це — загальносвітова тенденція, зумовлена багатьма причинами. Одна з них — підвищується тривалість життя; люди живуть довше, а високий відсоток захворювання на лімфому — саме в похилому віці. Аби боротися з цими захворюваннями, застосовуємо сучасні методи лікування, напрацьовані нами і за кордоном.

— Є певні стандарти щодо цього?

— Так, 2007 року в Україні розроблено їх наказом МОЗу, і ми лікуємо, виходячи з цих стандартів чи протоколів; є успіхи й світової спільноти. Розроблено чимало нових препаратів, результати виліковування таких хворих значно кращі, ніж це було, скажімо, двадцять років тому.

— Як фактори сприяють цьому найперше?

— Дуже важливо діагностувати недугу на ранній — першій, другій стадії, і тоді шанси на виліковування, на тривалу ремі-

сію, на виживання значно вищі. Дуже важливо не втрачати час. Не заплішувати очі на ті чи інші симптоми недуги, не робити вигляд, що проблеми немає, а піти до лікаря й висловити всі свої сумніви, аби це захворювання було якомога раніше діагностовано. Тоді й пропорційно кращі результати лікування.

— Певно, важливий тут і професіоналізм самих лікарів, обмін досвідом фахівців...

— Так, ми регулярно проводимо зустрічі, симпозиуми, де обговорюємо проблеми галузі з вітчизняними і закордонними колегами. Для цього їздимо з колегами за межі країни, запрошуємо до себе фахівців світового рівня з тієї чи іншої проблеми. Як правило, ті, хто хоч раз побував в Україні, стають нашими друзями, ми й надалі продовжуємо співпрацювати з ними. Така міжнародна кооперація — світовий стандарт. Одна людина, одна країна може щось зробити. Але для того, щоб результати були суттєвішими, необхідно об'єднувати зусилля людей і країн.

— Як це країни?

— Їх немало: Швейцарія, Швеція, Австрія, Німеччина, Франція, США...

— Чи входить до їхнього числа Куба, ця маленька країна з великим серцем, як її називають журналісти; вона також відома своїми досягненнями у сфері, якою і Ви опікуєтесь — зокрема, тим, що там ось уже понад два десятиліття від захворювань крові лікуються діти з України...

— Куба активно й успішно діє в сенсі подолання недуги. Має свою програму, успішно співпрацює з Чорнобильським молодіжним фондом, який очолює Олександр Божко. Знаю, що у себе вдома кубинці практично безкоштовно лікують і оздоровлюють українську малечу. Але у нас дорослі клієнти. Хоча і в нашому інституті є відділення, де лікуються дітки. Щоправда, не з гематологічними, а онкологічними пухлинами.

— Що Вам допомагає працювати, впевнено, навіть з усмішкою на устах робити справу, зіткану з болем й сподівань?

— Маємо злагоджений колектив, дуже прогресивного директора інституту — професора Ігоря Борисовича Щепотіна. Під його орудою колишній інститут онкології набув статусу Національного інституту раку. Нарешті став до ладу новий хірургічний корпус, який впродовж двох десятиліть був довгобудом. Тепер там є пацієнти, апробовуються сучасні методи лікування. Впродовж останніх років суттєво оновилися матеріально-технічна база, з'явилася нове діагностичне й лікувальне обладнання. А отже, є можливості розвивати науку й практику цієї галузі онкології, працювати на рівні міжнародних стандартів. Стажуємо наших молодих лікарів і вчених за кордоном, аби здобути там знання вони впроваджували у нас.

— Напевно, у професійному житті лікаря є випадки, які інакше як щасливими не назвеш. Але ж бувають і невдачі, не завжди лікування завершується вдало. Тоді що: хвилини розчарувань, зневіри, миттєвості розпачу?..

— На це справжній лікар просто не має права. Хоча він, звичайно, не вільний від почуттів. Тут важливо не забувати, що життя не закінчується, що тебе чекають інші хворі, які сподіваються на тебе. Тож не треба опускати руки, працювати, аби якомога частіше бачити очі людини, яка після недуги повертається до нормального життя. І таких дуже-дуже багато, вони стають батьками, продовжують своє активне професійне життя. Люблю бачити їх, коли після завершення лікування приходять до нас на контрольне обстеження — красиві хлопці й дівчата, які разом з нами, лікарями, перемогли небезпечну хворобу.

— Важлива й підтримка ваших зусиль з боку держави, увага добродійників, митців...

— На жаль, держава нині не може вирішити всі проблеми. І не лише в медицині.

Тому в цій ситуації наша позиція полягає в різноспрямованій діяльності. Багатовекторній. Це стосується і практичної, і наукової діяльності, громадянської позиції. Намагаємося привернути увагу соціуму до своїх проблем. Хочу із радістю зазначити, що чимало небайдужих людей ідуть нам назустріч, подають руку допомоги. Співпрацюємо з благодійними організаціями, які своїми внесками сприяють соціальній, психологічній реабілітації хворих. Нещодавно, наприклад, на своїх зборах благодійники вирішили допомогти нашому дитячому відділенню закупити ендопротези. На увагу мас-медіа не скаржимося. Підтримуємо пацієнтів не тільки як медики, а й морально. Проводимо арт-терапію, концерти, інші заходи, аби хворі не почувалися викинутими із життя.

Замість післямови

Так уже, на жаль, повелося, що здоров'я люди не цінують, поки не приходить хвороба. Та й тоді — хіба, по щирості, спершу не використовують “шанс” не помітити її замість того, щоб одразу ж звернутися до лікаря? Причини цього різні — від недбалого ставлення до найціннішого людського багатства (мовляв, що має статися — нехай станеться) до — почасти — зневіри в силу вітчизняної медицини.

Інколи людина боїться діагнозу — ніби страх здатен зіпсувати. Шукає порятунку будь-де, але тільки не там, де її можуть справді порятувати. І тоді настає неминуче. На щастя, не завжди, але тоді уникнути його набагато важче. Тож поки є хвороба, буде не тільки страх, а й надія. І — зміцнення від недуги хай і найнебезпечнішої, якими недарма вважаються хвороби онкологічні й гематологічні.

Таких історій зі щасливим кінцем Ірина Анатоліївна Крячок, заступник директора Національного інституту раку, доктор медичних наук, могла б розповісти чимало. Кожна з них запам'ятовується надовго, але вона прагне, щоб якомога більше усмішок сяяло на обличчях колишніх пацієнтів, зміцнених від недуги. А на всіх пресконференціях, із теле-і радіоефіру, в пресі не втомлюється наголошувати: щоб перемогти недугу, дуже важливо звернутися до лікаря вчасно.

А тепер стисло — одна історія, або клінічний випадок, кажучи професійною мовою, записана з її уст.

До них у відділення звернулася молода дівчина, більше року маючи вже захворювання — лімфома. Це злоякісне захворювання лімфатичної системи, яке характеризується збільшеними лімфатичними вузлами. Її діагноз підозрювали.

Але вона не вірила в такий страшний діагноз; обійшла лікарів, але не онкологів, не гематологів, а лікарів суміжної спеціальності, нетрадиційної медицини. Чим тільки не лікувалася протягом цього року! І тільки втратила час. Бо за цей рік захворювання перейшло з ранньої стадії на остання.

— І коли нарешті вона опинилася в стаціонарі, то ми кілька днів не могли розпочинати спеціальне лікування, бо пацієнтка була у вкрай тяжкому стані. Хвилювалися: чи витримає хіміотерапію, яка має свої ускладнення. І все-таки наважилися, ризикнули... Відтоді минуло майже три роки. Успішно завершилося лікування, і тепер та дівчинка — здорова людина. У неї відкрилися здібності до малювання. Нині не тільки сама малює прекрасні картини, а й іншим людям торує дорогу в мистецтво, відкривши центр творчого розвитку. Нещодавно приходила на обстеження. Зараз вона вагітна і має народити дитятко.

Це — її нове народження. Якби ще трошки походила не по тих лікарях, мовить Ірина Крячок, то цю дівчину не вдалося б урятувати.

Олександр КАВУНЕНКО,
м. Київ

Сергій Грабар: «Література має бути різноманітна, як життя»

Сергій Грабар — український письменник і перекладач. Народився в Києві 12 квітня 1954 року. Закінчив українське відділення філологічного факультету Київського державного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. Вчителював, працював у видавництві “Наукова думка”, у Києво-Печерській лаврі. З 1992 року — в Генеральній дирекції з обслуговування іноземних представництв. Із лютого 2004-го — заступник гендиректора ДП “Національна туристична організація”. Зараз — виконавчий директор Конфедерації будівельників України. Із 2005 р. — виконавчий директор Української будівельної асоціації. Член видавничої ради видавництва “Ярославів Вал”, член редакційної колегії часопису “Київ”. Автор статей і публіцистичних матеріалів з питань історії, культури, релігії, літератури та живопису; поетичних збірок “Натхнення”, “Пелюстки надії”, “Твоє ім’я”, книжок прози “Від першої особи”, “Стан душі”, “Сецесії”, “Притчі”, “Вибір”, “Кава Меланж”, “Метаморфози”, “Ремінісценції”. І просто цікава людина, в чому переконається.

— **Пане Сергію, у своїх творах розворюєте величезні культурні пласти, по-філософському осмислюєте різноманітні історичні події. Відчувається ґрунтовна освіта. Виховання отримали в інтелегентній патріотичній родині?**

— Я корінний киянин у багатьох поколіннях по обох лініях. Дитячі роки пройшли у дворі Софії Київської, на Старокиївській горі і на Володимирській гірці. Це складові мого становлення. Нас, дітей асфальту, водили на уроках природознавства в теплиці Софії Київської, щоб показати, як вирощують овочі.

Мама була економістом. Усе життя працювала в меліорації й водному господарстві. Зараз їй 83 роки. Я нею пишаюся. Вона така свідомо, дала мені багато позитивного. Нещодавно їй телефоную — не відповідає, почав хвилюватися. Коли на решті відповіла, запитав: “Де це ти ходиш?” — “Я сиділа на балконі й читала Шевченка”.

Моя бабуся була кухарем, розмовляла і українською, і російською, і польською. Мабуть, від бабусі у мене любов і вміння готувати.

Одного дідуся я не знав, він лікар за фахом, репресований, будував місто Дуньку на Півночі. Другий був військовим комісаром. Моя мама була дочкою “ворога народу”. У мене є оповідання про це, називається “Сусіди”. Там про маму й бабцю, у яких “доброзичливі” на дверях постійно писали: “Тут живуть вороги народу”. Це була комунальна квартира, і так тривало доти, доки “вороги народу” не з’явилися у всіх сім’ях. У кожного когось забрали, а потім забрали й того, хто, виявляється, на всіх і писав доноси. Він просто хотів захопити всю квартиру. Його на зоні вбили. А дружини — того, хто сидів, і донощика — все життя приятелювали.

Я навчався в різних школах. Починав у школі № 13, а закінчував школу № 153 ім. О. Пушкіна, зараз це один із провідних російськомовних ліцеїв.

До речі, показова історія шкіл у центрі міста Києва. Тут були українські школи № 6, № 13, яку вважали елітною, і № 25, про яку йшла слава як про “бандитську”. Тринадцяту й шосту закрили, двадцять п’ята працює. Така проекція нашого життя.

Із російської школи пішов вивчати українську філологію в Київському педагогічному інституті. Сьогоднішні події з українською мовою нагадують початок 1970-х років, коли я вступав до педінституту. Тоді була жорстка русифікація. Нині не перша русифікація у нас у Києві, в Україні. На тих, хто вступав на україністику, особливо міських, дивилися дуже підозріло. Зі 150 студентів на курсі було всього шестеро киян, а дипломи одержали четверо. Використовували всі нагоди, щоб звільнитися від “підозрілих” студентів. Коли батькові товариші дізналися про мій вступ, то сказали йому: “У тебе син націоналіст”. Тоді, 1972 року, це слово було, як вирок. Батько народився в Києві, був військовослужбов-

цем, російськомовним, оскільки їздив по всіх усядах. Він їм розповів про українське сало, український борщ, український хліб, який вони їдять, вигнав з дому, назавжди розірвавши дружні стосунки. Буває, хоч людина і не розмовляє українською, але є патріотом України. Батько відстояв у суперечці з давніми приятелями не тільки мене, а й щось значно більше. Я думаю, що він відстоював Україну, можливо, сам того тоді не розуміючи.

Якось наш курс відправили на сільгосп-роботи. Після повернення мене викликали в деканат і сказали: “Нам повідомили, що Ви в селі ходили з портретом Шевченка і співали націоналістичних пісень”. Я розгубився, бо нічого подібного не було. Потім зрозумів — керівництву просто потрібна була справа. Мовляв, ми виявили кубло націоналістів і їх урочисто виключимо із закладу. Але мене відстояли.

— **Не так часто корінні кияни свідомо обирають українську мову. Ви обрали. Що стало поштовхом?**

— Спрацювало три речі: генетичний код — цікавість до українського в мене пробудилася вже у 7–8 класі; моя мати і світлої пам’яті учитель української мови і літератури Ігор Москальов, із Фастова. Він викладав якось невиразно, намагався розповідати без емоцій. Згодом я дізнався, що за Ігорем Даниловичем стежив КДБ. Директором у школі № 153, де я навчався, була Віра Василівна Бодрова, дружина Героя Радянського Союзу Шелухіна, того, який першим на танку увірвався в Київ. Вона нікого не боялася і взяла на роботу Москальова. Ігор Данилович, попри відсутність емоцій, зумів пробудити інтерес до свого предмета. Троє учнів нашого класу після закінчення школи обрали українську філологію, і всі вступили до ВНЗ.

Мені щастило з учителями, викладачами в педінституті, серед них були наукові світила, які прийшли з університету (там якраз була ідеологічна чистка) — це професори, автори підручників Андрій Медушевський, Петро Волинський, Юрій Кобилицький, Дмитро Наливайко, Марія Плющ та інші.

— **Ви дуже добре знаєте історію, Біблію, використовуєте сюжети у своїх новелах.**

— Я п’ятнадцять років (із 1979-го) працював у Києво-Печерській лаврі екскурсоводом. Добре знаю Лавру, а також історію релігії. Завжди цим цікавився. Хоча працював у період, коли Лавру хотіли зробити атеїстичним центром.

Там пройшов добру школу: по три-чотири екскурсії на день із відвідуванням печер. Я був одним із трьох людей, які святих (із XI—XVII століть) одягали, носили у печери, вкладали в труни. Бачив усіх, хто там лежить. Тоді їх було 118, зараз 121. 33 збереглися повністю, у деяких — частини тіла. Робота в Лаврі і пряме спілкування з нашими святими багато чого змінило в моєму житті на краще, позбувся деяких негативних звичок. Коли заходжу в печери, відчуваю, від кого йде енергетичний

струмінь. Найсильніший — від лікаря Агапіта і від художника Аліпія, який теж лікував.

Зараз пишу роман “Святополк II Ізяславич” про події кінця XI—початку XII століття. Це період підйому монастиря. Про Святополка багато поганого написано, насправді все зовсім інакше.

Події тих часів схожі на сьогоденні. Нам все так само треба об’єднатися.

— **Ваші новели попри те, що нерідко змальовують трагічні події, не пригнічують, залишають світле відчуття, віру в перемогу добра. Звідки у Вас цей переконаний і переконливий оптимізм?**

— Народився в хорошій сім’ї. Багато речей бачу об’ємно. Це дар Божий. Подію можу бачити з різних боків — у цьому й оптимізм.

Усього досяг сам. У нас нормальна країна, мені вона подобається. А що без царя в голові — то ще з’явиться. Мойсей водив євреїв по пустелі 40 років. А в нас іще й Мойсея нема. Усьому свій час. Не може бути все даровано. Дивлюся на тих, яким даровано, — врешті, нічого доброго з тих життєвих подарунків у них не виходить.

— **Зазвичай пишете від імені своїх героїв. Виникає асоціація з актором — так само проживаєте багато життів.**

— Так. Коли написав новелу про двох розбійників, яких розп’яли разом із Ісусом Христом, від імені розбійника, що визнав Ісуса Спасителем — пам’ятаю стан, коли закінчив писати. Сидів у кріслі, писав на коліні й у мене шалено колотилося серце — я пережив ту ситуацію.

— **Ви дуже багатий чоловік — зі своїми героями жили в різних епохах, побували “в шкурі” героїв і негідників. І в негідників втілюєтеся? Що при цьому відчуваєте?**

— У негідника втілитися непросто, бо негідником треба бути. А я до того тільки йду (сміється). Не зовсім виходить. Згадую тих, хто шкодив мені чи іншим.

— **Що порадите людям, які хочуть добра для нашої держави, а не знають, що робити, чи розчаровані?**

— Не треба розслаблятися. Насамперед майте власну гідність, підтримуйте українське. Чому шведи купують шведську полуницю, хоч вона дорожча, ніж та, яку привезли з-за кордону? Бо це їхній продукт. Чому італійці відстоюють Італію, росіяни — Росію? Передплатіть українську газету, прочитайте, подаруйте комусь.

Треба більше читати українською, більше слухати. Якщо не влаштовує те, що є, менше критикуйте, а створіть власне.

2001 року я створив джазовий фестиваль. Тоді в Києві такого не було. Нині фестивалю 11 років. Проходить щороку в березні в театрі оперети.

Виступають талановиті українські, зарубіжні виконавці, обов’язково беруть участь діти. Кошти збираю у будівельників, із якими працюю, цього року частину виділило Міністерство культури.

— **Кожна людина, як, наприклад, Ви, може стати успішною, заможною? Як ук-**

раїнцям стати не бідними?

— Тут є політичний момент. Свідомих українців заганяють у злидні. І вони сидять у злиднях і бідкаються.

— **А Ви ж змогли вирватися?**

— У мене також були підйоми, а було й таке, що втратив роботу, залишився на вулиці. Був лютий місяць, я потрапив на холодну вулицю, іду в черевичках від одного знайомого, який розвів руками, до другого, третього... Врешті знайшовся один, який сказав: приходь. І дав роботу.

На попередній роботі, як дізнався потім, треба було для когось звільнити місце. Є люди, які ніяк не можуть наїстися. То я “допоміг”. У кожній події є позитивний і негативний бік. Ми найчастіше бачимо лише негатив.

Я намагаюся допомагати людям, якщо можу, це потрібно. Будь-яка твоя дія має значення, це не тільки засіб існування.

— **Чи сприяє Вашій творчості родина, чи Вас розуміють?**

— У мене є дружина й троє дітей. Родинні стосунки дуже важливі. А стосунки між жінками й чоловіками — це одна з найсерйозніших тем для письменників.

— **Наприклад, Ваша новела “Він і вона”.**

Присмню, що розкриваєте взаємини на високому духовному рівні, а не так, як нині модно — спрощено і примітивно.

— Так має бути. Стосунки не можна спрощувати, зводити все до рівня ліжка. Ми багато про це говорили з покійним Олесею Ульяновком, у творах якого часом багато чорного. Питав його: “Навіщо?” Відповідає: “Таке життя”. Я йому казав: “Олесею, є й інше життя. Можна розповідати про справжнє кохання, а можна все перевернути в суто фізіологічні стосунки, це взагалі не буде коханням”.

— **Ваші книжки друкували різними мовами в різних країнах. Перекладали друзі?**

— Вийшло дві книжки азербайджанською, отримав в Анкарі премію за кращу тюркськомовну книжку. В Азербайджані переклали знайомі, в Грузії також. Шойно мені прислали публікацію з грузинського журналу. В Росії вийшло дві книжки, в Хорватії, в Німеччині. В Литві готується, уже зроблено переклад. Переважно на особистих зв’язках. А ось в Ірані переклали з азербайджанської, видали мовою фарсі. Я не серед тих, кого перекладають постійно, чие прізвище розкручене. Ставлюся до цього спокійно. Не хочу бути першим письменником України, перших багато, можу бути й другим.

— **Письменницькою працею не заробиш. Нині Ви — виконавчий директор Конфедерації будівельників України. Займається організаційними справами. Чи вистачає часу на творчість?**

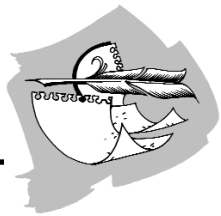
— Організаційні справи мені вдаються. Одинадцять років працював з дипломатами, був директором “Дипсервісу”. Робота дуже подобалася. Будівництво, архітектура — це поезія в камені. У всьому можна знайти щось цікаве. Приїжджають люди з різних областей, керівники будівельних підрозділів. Розповідаю їм про українську культуру. У цьому вбачаю свою місію.

Як говорив Юрко Покальчук: “Не запитуйте письменника, де він працює, він може працювати де завгодно”. Письменник не повинен бути злиднем. Це дурниця, що голодний поет — гарний поет. Або ще п’яний. Я теж пробував писати п’яним — нічого хорошого. Тверезим я пишу краще. Такі розмови — прикриття власної слабкості й виправдання долі, яка не склалася.

Після роботи — це вже мій час — для творчості, родини. Коли йде робота, цей момент використовую. Янгол постійно не прилітає: прилітєв — і полетів.

Спілкувалася Надія КИР’ЯН

“Картина на столі, окраєць місяця, і книгами
закладений куток. Тут я щасливий. Тут немає місця
для марних і безрадісних думок”.

Нерозривне ціле
На світі, між небом — землею
у кожного різна дорога.
І кожна річ є зорею,
коли у ній образ Бога.

Прийде щаслива година
і ми від недуг себе зцілим,
як стануть Бог і людина
одним нерозривним цілим.

Дружині на день народження
У цей день на згадку літ,
їх згорання невтоленні,
я тобі напишу ліс,
де дерева всі зелені.

Де ніхто ще не приніс
ні пили, ані сокири.
Хай словами, хай скупими
я тобі напишу ліс.

Я тобі напишу ліс,
повен шелесту і шуму,
де на сонці лис
зранку сушить свою шубу.

Я тобі напишу дім
і подвір'я із травною,
і скажу тобі: ходім,
тут ми житимем з тобою.

Сонце над нами
Спалахує сонце над нами,
хоче води.
Наповнює літо думками
череп верби.

До сулій шляхами липкими
мед поспіша.
Здорові ще у людини
дух і душа.

На землю зрілим погруддям
сперті жита.
Тут Бог відкрив себе людям
через Христа.

Надвечір'я
Уже спадає спека dneва
у сонця променях погідних,
і схожими стають дерева
до хижаків і траводних.

Пора втішатися з ужинків
полів, що буйні і розлогі.
І люди після злих учинків
стають нараз чотириногі.

І стіг кудлатий, тінь ослина,
що зачепилась за сузір'я,
в'їжджає до Єрусалима
напівчервоного подвір'я.

Маленькі дні
Маленькі дні печальних потрясінь
і відчуття таке, що станеш вічним,
готовий зором осягти магічним
близьку появу інших поколінь.

І безпошадно липнуть до очей
грядущих днів нерадісні картини.
І хай би тобі вуха вкоротили,
щоб ти не чув облудливих речей.

Храми
Є у світі цім два храми,
де присутній Бог.
І завжди вони відкриті
і для багатьох.

Перший з храмів — це природа,
де вже лист пожух.
Ну а другий із цих храмів
зветься людський дух.

“Дора Маар” Пікассо
В твоїх очах блакитні ландшафти,
і вічка чорні, добуті з шахти,
і вїй візерунок, який до нестями
щодня замовляю своїми вустами.

І ходять яскраво ті очі вугільні,
як кинуті в небо віночки весільні,
як в чистій воді металеві кайдани —
все ходять і ходять ті очі кругами.

А може гукнути: забудьте про мене,
ніхто мені юності вже не поверне,
щоб дві чорні квітки, недовгі посельці,
зійшли на моему сухому стебельці.

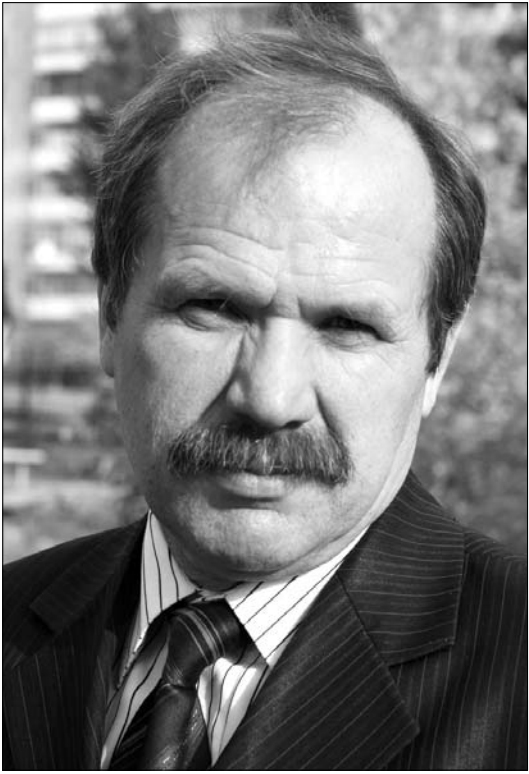
Поміж “хочу” і “можу”
Уже нема в що вірити, зросла
зневіра в силу духу та ілюзій,
і ти стоїш розгублено, як Луцій,
зненацька обернувшись ув осла.

Невже прожито так багато днів
і розпорошено усі життєві сили,
що замість крові котять твої жили
тепер лише пустий старечий гнів.

І як же, Боже, подолать мені
оцю незмірність поміж “хочу”
і “можу”,
аби на землю не ступить ворожу
ослом без віри, тінню по стіні.

У Чернігові
В Чернігові мій слід закреслить
дощ,
що ходить по калюжі на ходулях,
вкриває шумом порожнечу площ
і бризками на шибих вередуге.

Я в місто це — лише на два-три дні
сховатися у дощовім підпіллі
без телефонів, згублений в похміллі
міської суєти і маячні.

Олександр АСТАФ'ЄВ: «І кожна річ є зорею, коли у ній образ Бога»

10 серпня відомому українському поету, перекладачу і літературознавцю, доктору філологічних наук, професору Київського національного університету імені Тараса Шевченка Олександр АСТАФ'ЄВУ виповнюється 60 років. Вітаємо нашого постійного автора з ювілеєм і подаємо добірку його нових поезій.

На самоті побути — анекдот,
яким близьких і друзів моїх дурять.
В Чернігові мій слід закреслить дощ,
що ходить по калюжі на ходулях.

Багато що може бути
На тебе глянути ніжно
у пору душевної скрути,
багато що може трапитись,
багато що може бути.

Багато що може змінитись,
багато що в Божій волі.
І мало що може лишитись
від зустрічі мимоволі.

На Середземному морі
Я купаюся в морі, недалеко від Трої,
зачарований гомоном минутих віків.
Тільки жвавї картини легенди старої
укладаються в пам'ять мою, як в архів.

Тут, де я упірнаю у хвилю шалену
і на березі слід піді мною підсох,
колись війни велися за прекрасну Олену
і тисячне військо лягло у пісок.

Тут, де золото хвиль, як печальна оправа,
моє тіло осягло із усібіч,
дерев'яним, незграбним конем пароплава
в моїх віях колишеться стомлена ніч.

Тут, де в землю безрадісну закопано Трою
й від історій античних аж серце гуде,
мабуть кожному — з тих незабутніх — герою
на воді епітафію сонце складе.

Арена гладіаторів
Чаша арени порожня.
Ні шуму, ані людських атомів.
Сповзає на лаву камінну
обрію синя кайма.
Тут вже давно немає
бронзових гладіаторів,
ані биків і левів
також давно нема.

Минуле сюди доноситься
міфами античними.
Від них бентежно на серці
і глухо гуде в голові.

Лавок камінні зуби,
запущені дантистами,
виринають з рота арени,
пошерблені і криві.

Тут сісти б лише на хвилю
і пригадати з молитвою
тих, що життя згубили
і лежать у землі сирій.
Та дикі і мстиві оси,
напоєні кров'ю пролітою,
зразу ж навернуть спогад
про гладіаторський бій.

Для коханої
Я працюю, працюю, як звір.
Я викую з тисячі ланок
для тебе, кохана, на ранок
ланцюг безкрайніх зір.

Тільки щоб ти не пішла,
а лишилась, до мене прикута.
Тобі не бажає зла
звірина моя спокута.

Кожна ланка зорі —
зерно золоте під руками.
Тільки я між ним — чорний камінь,
сорока у шевській смолі.

Мій дім
Мій дім не більший, ніж будинок равлика,
і видно парку літнього вбрання,
кладе хлопчина жовте гусеня
на воду, ніби першого кораблика.

До тину притулились лопухи,
важкі й широкі, як слонячі вуха,
бере мене за серце грізна скруха —
краси неперебутні ланцюги.

Картина на столі, окраєць місяця,
і книгами закладений куток.
Тут я щасливий. Тут немає місця
для марних і безрадісних думок.

Бог і людина
Бог живе собі на небі,
рідко дивиться униз.
Його вчинки геніальні,
не властивий їм каприз.

Це лише людина вміє
задумати щось одне,
а зробити зовсім інше,
недолуге і смішне.

Не клич мене
Запер я себе на ворота очей,
на уст великий замок.
Про тебе не думаю уздовж ночей,
зсередини я замовк.

Тепер мене клич, не клич —
я усміхнусь, та не вийду в парк.
Як м'яч, я маю сотні облич
і в мене відсутній карк.

Кінь про слово
Кінь має рефлекс умовний,
щоб дні у праці спливали.
Проте він не красномовний
і важко йому зі словами.

Вантаж везе, тягне жатку —
працює цілодобово.
І не вірить: як це спочатку
було на світі слово?

Очеретяні мечі
Мені казали, є стільки зілля,
що сяє в ньому усе довкілля,
лиш від кохання немає трути,
аби одразу його забути.
Лиш в цьому світі меча немає,
який любов мою на пень зрубає.
Поки жива ще, поки не вмерла,
палка любов мені груди сперла,
і коливаються над мною, п'яні,
мечі шалені очеретяні.
Візьми один із них без вагання
і тут же вбий ним моє кохання.

Мої книги — метелики
Ще мої книги — метелики білі,
над чашами квітів п'янки заметілі,
ще у польоті їх порятунки.
Ще не чекають на них палітурки.

Ще мої книги — метелики білі,
над чашами квітів п'янки заметілі,
скільки їх, скільки їх в небо злетіло,
бодай на хвилину забувши про тіло.

Генріх Гайне
Біла трояндо, сестро капусти,
роки летять мої, як з катапульти,
краплять з очей моїх білі пелюстки,
років тих жалко мені по-людськи.

Біла трояндо, сестро капусти,
стала душа моя схожа до пустки,
в неї печаль запливає човнами,
світять троянди мої качанами.

Все в мені гарне нещадно вбивають
ті, що, здавалось би, вірно кохають,
живому кладуть на могильні пусти
білі троянди з листям капусти.

Строфи

* * *
Вже сходить на нас страждання,
як сонечко на луги.
Я приніс тобі кохання,
а ти мені — ланцюги.

* * *
Усе, що земне, кане в землю, в могилу,
будем вважати це сплаченим боргом.
Лиш зорі світитимуть з небосхилу,
як пентаграма, написана Богом.

* * *
Сховався я в могилу, в серце мли,
та кривди навіть тут мене знайшли.
Могила попросила в мене звіт
за все, що я накоїв з юних літ.

* * *
Знак вина — на знаменах війни,
люди сотнями йдуть у бій.
І загинуть вони без вини
у колотнечі народів страшній.

* * *
Утік ти подалі, подалі
від ворога навісного.
Не стало менше печалі,
бо ти не звільнився від нього.

На Черкащині відкрили пам’ятник воїнам Армії УНР

У селі Соколівка Жашківського району Черкаської області відбулося урочисте освячення пам’ятного знака воїнам Армії УНР.

Ідея вшанування українських вояків належить благодійній ініціативі “Героїка”. Ще у травні 2012 року вона звернулася до сільської ради з проханням назвати одну з вулиць чи майданів Соколівки ім’ям генерала-хорунжого Армії УНР Гаврила Базильського, який народився у цьому селі. Депутати підтримали цю пропозицію і ухвалили присвоїти ім’я видатного військового діяча центральній площі села. Також передбачили спорудження відповідного пам’ятного знака на площі ім. Гаврила Базильського. Будівництво, здійснене на кошти жертводавців, тривало близько трьох тижнів.

“У кожному містечку чи селі є свої герої Армії УНР. Для цих людей незалежність не була порожнім звуком. Свого часу вони добровільно взяли до рук зброю і ризикували власним життям, жит-

тям близьких та рідних для того, щоб ми могли стояти під рідними прапорами, були господарями на своїй землі”, — зазначив майстер благодійної ініціативи “Героїка” Олег Собченко.

Пам’ятник відтворює форму ордену “Хрест Симона Петлюри” — найупізнаванішої військової нагороди Армії УНР. На відкрит-

ті монумента були присутні селяни, гості з Києва та сільський голова Соколівки Микола Суровський, який особисто допомагав “Героїці” в реалізації проекту. Урочисте освячення пам’ятного знака здійснив ієрей УПЦ КП Віталій Большак.

БІ “Героїка”

Володимир МАТЕЙКО,
м. Ужгород

Нещодавно в Мукачеві відбулася наукова конференція вшанування жертв судового “Ковнерського процесу”, що відбувся в палаці “Ковнера” у Мукачеві 1942 року. Перше судилище відбулося 17 липня над 98 патріотами, друге — 22 липня над 33, третє — 24 липня над 32 патріотами.

Угорський військовий трибунал здійснював закритий суд над молодими патріотами Карпатської України, які підпільно боролися проти Угорщини з 1939 р. Боротьба була добре організована і спланована. В архіві Мукачівської греко-католицької єпархії знайдено газету “ЧИН” за серпень 1941р., у якій на 16 сторінках надруковано Програму юнацтва ОУН, де йшлося про соборність, суверенітет і незалежність України. Серед арештованих підпільників-патріотів були о. Степан Пап — головний редактор газети “ЧИН”, о. Петро Погоріляк — керівник крайової екзекутиви, о. Юрій Станинець — колишній посол Сойму Карпатської України, о. Богдан Волошин, о. Йосип Волошин, а також семінаристи Ужгородської семінарії: Іван Маргітич, Петро Барнічка, Йосип Андял, Михайло Маргітич.

Керівник угорської контррозвідки взяв під контроль газету “ЧИН” і поставив на вид єпископу Мукачівської ГК єпархії О. Стойку, який, на жаль, був антиукраїнського спрямування, про антидержавну підпільну діяльність підлеглого йому духовенства. Програма діяльності підпільної молодіжної організації свідчила, що молодь бореться за визволення своїх попередників, які були засуджені після окупації краю 1939 р. і знаходилися в угорських концтаборах і тюрмах. Вісім патріотів у другу річницю проголошення Карпатської України 15 березня 1941 р. вивісили замість угорського прапора синьо-жовтий на Замковій горі в

Закарпатці вшанували пам’ять жертв Ковнерського процесу

колишній столиці Карпатської України м. Хусті та встановили дубовий хрест на Красному полі на могилі січовиків із надписом “Борцям за волю України”. Організатори цього вчинку — Д. Бандусяк і М. Габовда. Безпосередні виконавці — І. Романець, М. Кришка, М. Човган, Д. Обручар і студенти 7-го класу Хустської гімназії Ю. Неймет та А. Шеверя.

Усіх юнаків звинувачували в антидержавній зраді — активній діяльності за відокремлення Закарпаття від Угорщини і приєднання до України шляхом революційної боротьби.

Після окупації краю викладачі та студенти Мукачівської торговельної академії переїхали в Братиславу, де під керівництвом Юліана Химинця продовжували діяти студенти Д. Бандусяк, А. Цуга, М. Орос. Згодом повернулися у Закарпаття. Усіх їх заарештовано й засуджено на різні терміни тюремного ув’язнення: від кількох місяців до 12 років.

До президії наукової конференції запросили двох учасників “Ковнерського процесу”: Михайла Шваба з В. Лучок, що тепер мешкає в Ужгороді, та Михайла Копинця з с. Буштино, який після відбуття терміну ув’язнення емігрував до США, а з проголошенням незалежності повернувся на Закарпаття. Василь Звонар з Іршавщини, також учасник, не зміг приїхати через хворобу. Живі свідки поділилися спогадами про події 70-річної давності.

На початку конференції владика Кирило (єпископ Закарпатської УПЦ КП) зі своїм кліром і греко-католицьким священником о. Василем Копином благословили учасників конференції.

Доповідач, голова Закарпатського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” Володимир Пі-

паш за архівними матеріалами висвітлив це судилище.

Журналістка, поетеса, член ВО “Письменники Бойківщини” Ірина Гармасій зачитала вітальні листи до учасників конференції, зокрема від Василя Маркуся з Чикаго, професора, академіка НАНУ, політолога, громадського діяча і публіциста, одного з організаторів українського молодіжного підпілля на Закарпатті за часів угорської окупації та розповіла про його діяльність.

На заході виступили мукачівський хор “Просвіти” (керівник Наталія Добра) та Берегівський чоловічий хор “Купаж” (керівник Ігор Полянський).

Голова Мукачівської міської “Просвіти” Василь Софілканіч подякував усім, хто приїхав вшанувати пам’ять жертв Ковнерського процесу.

На жаль, представників місцевих владних структур, телебачення на конференції не було.

Після завершення конференції учасники рушили до палацу Ковнер, де здійснювалося судилище. Замість колишньої прекрасної архітектурної споруди, якою б гордилась кожна нація, побачили справжню руїну. До такого стану її могли довести тільки вандалі.

Священики відслужили Панахиду, поіменно назвали всіх жертв Ковнера, яких вшанували хвилюючо мовчанням. Люди висловлювали припущення, що цю пам’ятку довели до такого стану навмисно, щоб приватизувати за безцінь для бізнесових цілей.

Та маємо надію, що народ не допустить, аби тут побудували якийсь розважальний заклад. Владика Кирило (УПЦ КП) веде переговори з владою Мукачєва, про виділення кількох кімнат, у яких Церква створить музей та облаштує капличку.

Коротка передмова до чесної розмови

Майже сто років тому на східних кресах України, зокрема на Донбасі, з’явилися перші гуртки, філії товариства “Просвіта”. Цьому сприяло проголошення Української Народної Республіки, потужні національно-визвольні змаги наступних літ. Більшовицько-окупаційна політика звела нанівець перші паростки національного відродження, українзації, особливо в індустріальному, шахтарському краї...

Хоч як дивно, “Просвіта” на Донеччині почала вдруге відроджуватися рівно сімдесят років тому, під час іншої окупації України — німецько-фашистської.

Саме про цей процес, що і сьогодні замовчується в нашій історії, пише у своїй документальній розвідці, оперуючи достеменними (із архіву СБУ) фактами, дослідник національно-визвольної боротьби на Донбасі, історик із донецького Слов’янська Сашко Добровольський.

Юрій ДОЦЕНКО,
письменник, член НСПУ,
м. Донецьк

«Просвіта» під багнетом

...Літо 1942 року. Майже вся Донеччина під окупантами. Ще точаться останні бої між німецькими та більшовицькими загонами на Дінці, а на півночі Донбасу розпочалося шаленими темпами відродження українського духовного життя.

Один за другим відкриваються часописи: “Костянтинівські вісті”, “Дружківське слово”, “Краматорська газета”, “Український Донбас” (Горлівка), “Дебальцівський вісник”. До речі, зараз у незалежній Україні у цих містах не виходить жодне періодичне видання українською мовою...

На тлі різючого відставання Юзівки від процесу національного відродження північ та південь Донеччини подають приклади відновлення українських шкіл, кооперативів, театрів. Відродився український вчительський кооператив у Горлівці, Слов’янську, Маріуполі.

Проте особливу роль у тогочасному відродженні відіграла поновлена “Просвіта” на Донбасі. Треба нагадати, що філії “Просвіти” в 1917—1920 роках діяли навіть у селах, зокрема у Шандриголівці сучасного Краснолиманського району, у Богородичному Слов’янського району, у містах Бахматі, Єнакієвому, Авдіївці. У 30-х роках минулого століття майже всі активісти “Просвіти” були засуджені і вислані якомога далі від рідної землі, а то й страчені...

У червні—серпні 1942-го місцевий український актив, що складався з колишніх петлюрівців, членів забороненої більшовиками Української Автокефальної Православної Церкви, навіть колишніх учасників повстанських комітетів УНР, відновив організації “Просвіти” на півдні та півночі Донеччини. Керівником “Просвіти” м. Костянтинівка став Андрій Кирпенко, вчитель за освітою, що походив із Київщини. 1920-го його разом з братом було заарештовано за участь у повстанському русі. Брата засудили чекісти, а Андрій зумів вийти живим з лабетів ЧК.

У Краматорську “Просвіту” організував Данило Гіляка, якого

доля закинула після розкуркулення із Вінниччини на Донбас. У Маріуполі “Просвіту” очолив Андрій Ірій-Авраменко, людина, яка до 1941 року вже відбула каторгу та пережила декілька судів у 1920—30-х роках. Широку мережу “Просвіти” мали села Волноваського району, діяли осередки просвітян і в селищах Ольгинка та Новотроїцьке. Окремі організації мали Горлівка та місто Комсомольськ, яке зараз злилося з Горлівкою. Поновили роботу “Просвіти” Авдіївки, Слов’янська, утворилася організація в м. Красногорівка Мар’їнського району.

Німці попервах не заважали, навіть часто були присутніми на відкритті нових просвітянських організацій. Хоча в Юзівці військовий радник Норушат “Просвіту” відкривати заборонив, а в Ясинуватій, не зважаючи на проведеної відповідних зборів, питання відкриття осередку так і залишилося невирішеним.

У багатьох районах Донбасу було відновлено систему українського шкільництва. Члени “Просвіти” видали підручники для 1, 2, 3, 4 класів (“Букварі” та “Читанки”), “Історію України” І. Крип’якевича, текст, ноти українського національного гімну “Ще не вмерла України”.

Однак головна заслуга просвітян — це поява постанов місцевих бургомістрів про пріоритетне використання української мови. Такі накази видало Добропілля, Костянтинівка, Горлівка, Авдіївка, Волноваха та інші місцеві установи окупаційної влади.

Уже в першій половині 1943 року почалося методичне нищення “Просвіти” німцями. Головною причиною було те, що на Донбасі всі керівники просвітянських організацій співпрацювали або були керівниками місцевих ОУНівських організацій бандерівського напрямку, що їх нацисти оголосили поза законом. Судячи зі вцілілих документів, часописів та карних справ стосовно просвітян, найдовше під час окупації втрималася “Просвіта” в Маріуполі під керівництвом Федора Лямшинського. Згадки про неї в тамтешній пресі траплялися ще влітку 1943 року.

Прихід у вересні 1943 року на Донбас червоних означав повне знищення всіх здобутків на ниві українського культурного життя 1941—43 років. Про це свідчать архівні документи.

Зайве говорити про масові репресії НКВС. Хочу лише нагадати, що багатьом розстріляним просвітянам чи не головним злочиним інкримінувався “запрет использовать русский язык” та “наси́льственная украинизация”. З таким формулюванням було розстріляно керівника Маріупольської “Просвіти” Ірія-Авраменка, активіста Авдіївської “Просвіти” Йосипа Софтенка, керівників Горлівської організації та багатьох інших українських патріотів. Вироками влада більшовиків підкреслювала: панівною в Україні повинна бути лише російська мова!..

Пам’ятаймо героїв-просвітян, які відроджували українське слово на Донбасі, під багнетом Другої світової, поміж безжалісним вогнем двох ворогуючих між собою, ворожих до України сил. Шануймо їхню святу пам’ять!

Олександр ДОБРОВОЛЬСЬКИЙ,
історик, Донеччина

Освячені іменем подвижника Вручено міжнародну премію імені В. Винниченка 2012 року

Валентина ЄФРЕМОВА,
заслужений працівник культури України,
голова Роменського відділення УФК
Фото **Веніаміна ЛАРИНА**

В Українському фонді культури відбувся урочистий вечір з нагоди вручення заснованої 1990 року Міжнародної премії імені Володимира Винниченка, що присуджується за особливі творчі досягнення в літературі, мистецтві та благодійницьку діяльність. За двадцять два роки існування поважної відзнаки її лауреатами стали понад 60 вітчизняних і зарубіжних діячів культури та доброчинців, зокрема з Канади, США, Росії, Австрії, Великобританії, Сирії та Югославії.

Премія освячена іменем Володимира Винниченка не випадково, бо він все своє життя слугував інтересам українського народу, виборював національне визволення держави.

— У різні часи ім'я В. Винниченка трактувалося неоднозначно, але це наша

постійна величина, у якій багатьом нашим сучасникам ще вчитись і вчитись, — сказав у вступному слові голова Фонду культури, голова комітету з Національної премії ім. Тараса Шевченка, Герой України поет Борис Олійник.

Нині премією відзначено Василя Яременка — за двотомне видання “Літературна дивна течія...” та Володимира Лазоренка — за доброчинну діяльність на ниві української культури.

Василь Яременко, лауреат премії ім. Г. Сковороди, премії “Дружба”, відмінник освіти України, професор, директор Інституту культурологічних та етнополітич-

них досліджень Міжрегіональної академії управління персоналом — автор чималого літературного доробку, досліджень, наукових праць.

Творчо розвиває традиції меценатства Володимир Лазоренко, генеральний директор товариства “Будвєст”. Багато книжок вийшли саме за його підтримки, він співзасновник Музею трипільської культури.

Ініціативу «Просвіти» підтримано

Галина ЄГОРОВА, м. Запоріжжя

26 липня під головуванням заступника міського голови пана Сергія Гладченка при міськвиконкомі відбулося засідання організаційного комітету з питань підготовки та відзначення у м. Запоріжжі 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка. На ньому більшість присутніх підтримала ініціативу Запорізького обласного об'єднання ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка та громадського Шевченківського оргкомітету з питань підготовки та проведення заходів до цієї визначної дати щодо встановлення у Запоріжжі пам'ятника Пророку і спорудження культурно-просвітницького комплексу з експозицією про перебування Т. Шевченка на Запорожжі. Розглянули питання щодо фінансування основних витрат, пов'язаних із ювілеєм.

“Це добре, коли владні структури та громадськість міста консолідують зусилля для вирішення найважливіших питань українського державотворення”, — сказав Олег Ткаченко, голова ЗОО “Просвіти”, голова Шевченківського оргкомітету з відзначення 200-річчя Великого Кобзаря.

Інна РУСНАК

У повітрі пахло спекою і вишневим ароматом, а чистий аркуш паперу, що білів на письмовому столі, наче кликав поділитися з ним яскравими враженнями, повідати про зіцнення ества віршем. І я таки не втрималася від оманливої спокуси розповісти про феєричні хвилини окриленого польоту душі. Мов на сповіді, таємничі потекли річечкою перші враження від творчої зустрічі з видатними поетами, членами Спілки письменників України, лауреатами низки літературних премій, бо навіть задушлива атмосфера невеличкого приміщення Новодністровського історичного музею нітрохи не завадила приємній, ширшій розмові й одвертим розповідям **Василя Герасим'юка** та **Мирослава Лазарука**.

А тим часом я фотографувала кожен порух і жест гостей, намагаючись зафіксувати, запам'ятати, зберегти, закарбувати на кольорових світлинах миті трепетного стрічання, єднання споріднених поетич-

них душ, адже у Новодністровську таки знайшлася когорта людей, які залюблено милувалися поетичною мережею лицарів слова й авторів численних поетичних збірок. Про чаруючі принади магічної місцини Гострої скали у с. Ломачинцях, де наче невидимі янголи підносять невагоме тіло над давнім Дністром, із неймовірним захватом, піднесеною окриленістю захопили ділилися враженнями лауреат Шевченківської премії за книгу “Поет у повітрі” В. Герасим'юк і заслужений діяч мистецтв України М. Лазарук. Митці слова щиро дякували односпілчанину, письменнику, виконавчу обов'язків фахівця із зв'язків з громадськістю та пресою філії “Дирекція з будівництва ДГАЕС”, а також ініціатору вже традиційних поетичних зустрічей-вечорів у місті енергетиків Івану Нагірняку за можливість відвідати гостинну Бессарабську землю і зокрема насолодитися пейзажем Дністровських схилів, можливістю побувати на будівництві однієї з найбільших у Європі гідроакумуючої електростанції.

Поетична палітра від Василя Герасим'юка та Мирослава Лазарука

Напевно, справді випадковостей у житті нема, бо як пояснити те, що із недалекої минувшини до мене ледь чуто долинув голос викладачки з курсу сучасної української літератури, яка на одній з чергових лекцій промовила звичайну і банальну, на перший погляд, фразу: “Сьогодні ми вивчатимемо творчість Василя Герасим'юка”. А вже нині ота невідомість звичайності

стала знаковою подією не лише для мене, а й для всього міста і зокрема аудиторії новодністровців, позаяк вислів із уст столичного гостя, вихідця з гуцульської родини, філолога за фахом і поета за покликанням набув неабиякої вагомості: “Поезія — архайчне мистецтво, вона найближча до наскельних написів”. Оця вища алгебра метафор, за версією літератора, вимірюється не кількістю виданих книг, а якістю віршів, у чому слухачі переконалися за кілька хвилин, коли Василеві слова, тісно переплівшись із римованими думками М. Лазарука, глибоко проникали у 12 сердець, пускаючи там невидиме коріння віри у себе, надії на краще, любові до Всесвіту. Цілющим бальзамом заспокоювали розбурхане ество зернини поетичної мережки: то містично-міфічною нотою гуцула Василя доторком збуджували підсвідомість, а то казково повертали у світ дитинства, де “Іхав лис через ліс” і для улюблених онучат Мирослава привіз

гарні шубки. Не оминула Герасим'юково-Лазарукова лірична струна межі духовної скарбнички близько 70 механізаторів ТОВ “Автомагістраль” та й самого заступника директора Л. Г. Бойка, який, опісля хвилин віршової терапії, зачарував поетів екскурсією будовою ГАЕС.

Закосичені трепетом ліричної струни півтори години цікавої бесіди, на жаль, затьмарила жахлива звістка про втрату лауреата Національної премії України імені Т. Шевченка, поета Леоніда Талалая. А вже за кілька годин В. Герасим'юк, І. Нагірняк та М. Лазарук мчали до Києва, аби попроситися із поборним по перу. Я ж бережно тримала в руках останню прижиттєву книгу вибраних творів Л. Талалая “Безпритульна течія” як немеркнучу пам'ять про невідступну поезію справжнього поета. А поряд усміхалися синьою обкладинкою “Ночі з амазонкою” Мирослава Лазарука, друге, доповнене видання інтимної та еротичної лірики, автограф котрої так широко ліг кількома рядочками побажання віри у творчу співпрацю.

Одразу після поетичної палітри від Василя Герасим'юка та Мирослава Лазарука на чистому аркуші паперу слухняно заясніли власні рядочки натхненно-окриленого польоту ества:

*Лунало слово — і ламались грати,
Вивільнюючи з пут сонливі почуття.*

А музика поезії крилато

У візерунок розмірежила життя.

Максим СТРИХА

Ці дві книжки поєднує найголовніша спільна риса — гранична щирість авторки. Вірші — це справді зізнання в любові коханому чоловікові, відомому громадському діячеві, великому ентузіастові розбудови українськомовного сегмента “Вікіпедії” Юрію Пероганичу. Проза — невідгадані історії людей, яких, відчувається, авторка добре знає. Достовірності її слугує навіть “вікіпедійна” за стилем довідка про села Південної Чернігівщини, де відбувається дія.

Вірші Тетяни Череп традиційні за образністю й майже всі римовані. У наш час ускладнених метафор і рубаного ритму верлібрів комусь вони здадуться старомодними. Проте, напевно, завжди більше буде тих, хто шукає в поезії відвертої розповіді про людські

*Ти мене зрадив, просто зрадив.
А я продовжую любити...
Цілушками п'яними звабив
І тихо так пішов за літом.*

У тональності сповіді

Перед читачем — дві нові збірки Тетяни ЧЕРЕП. “Берег любові” — вірші. “Із саду — дві стежини” — художньо-документальна повість і етюди. Книжки номіновано на здобуття Чернігівської обласної літературно-мистецької премії імені М. Коцюбинського.

почуття, які в основі своїй ті самі, що були й тисячу, й дві тисячі років тому:

А ось верлібр. У разі потреби поетеса вдається й до них, хоч і нечас-то:

*Так, я та пташка,
Що тремтіла в твоїх долонях.
Серце якої
Зумів полонити словами.*

І своєю сповідальною щирістю Тетяна Череп може розраховувати на свого вдячного читача.

А в книзі прози поруч із повістями привертають увагу короткі “Життєві етюди” — іноді короткі влучні спостереження, часом притчі: “Ми розучились чути одне одного: наділи навушники і слухаємо музику. Кожен свою”.

Прозову книжку оздоблено стильними ілюстраціями нашого відомого графіка Миколи Стратілата. А добра книжкова графіка є важливою спонукою для когось досі не знайомого з доробком письменниці взятися до читання.

Запорозькі козаки — учасники фестивалю української слави “Кульчиці-фест”

Світлана ЧОРНА
Фото автора

Вдосвіта у Кульчицях заграли сурми. Тихою сільською вуличкою, від церкви святих великомучеників Флора і Лавра, перед якою сстишив стрімкого коня бронзовий Конашевич-Сагайдачний, що на знак багатьох козацьких перемог високо, над усім рідним селом, підняв булаву, до пагорбів, на яких наче на писанці, хтось серед зелені та квітів намалював хатки, процокотів копитами загін запорожців у святкових вишиванках і червоних шароварах. Мить — і вулиця наповнилася звуками козацького маршу, майорінням жовто-синіх знамен, хоругвами й малиновими прапорами, з якими проти загарбників, що з усіх боків обсідали багаті українські землі, ходили в бій славні лицарі-козаки. А ще вродистими церковними дзвонами, радісним гомоном й піснями, якими той молодий і завзятий запорозький загін люди прийшли провести у новий похід — по славу й звиягту сьогоднішніх днів. Так щороку, вже вчетверте, наприкінці липня розпочинається у селі Кульчиці Самбірського району на Львівщині, на батьківщині славного гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного, фестиваль української слави “Кульчиці-фест”, який традиційно відбувається за підтримки Головного управління з питань туризму, євроінтеграції, зовнішніх зв'язків та інвестицій Львівської облдержадміністрації, громади села і козацьких товариств.

Від села до села козацька слава пролягла

Європа і світ століттями дивувалися сміливості й мужності козаків, які, відстоюючи свою волю й свободу, ходили у походи проти могутньої Оттоманської Порти, Чорним морем на Крим, Малу Азію і Константинополь, зруйнували Синоп, випалили околиці султанської столиці, громили Варну й Трапезунд, Кафу, головний невольничий ринок на кримському півострові, воювали під Хотиним, у Франції під Дюнкерком, рятували 1683 року Відень від османського поневолення. Світ дивувався і захоплювався військовою майстерністю, воїнською доблестю, зневагою і презирством до смерті, лицарством козаків, для яких понад усе честь і свобода. Тож на фестиваль у невелике село, де живе й господарює півтори тисячі земляків Сагайдачного, приїждять не лише з різних куточків України, а з інших країн: з Польщі, Італії, Німеччини, Естонії. І не лише, щоб побачити, як сучасні козаки танцюють гопак чи сходяться в рукопашному двобої, послухати народних пісень і неповторну українську музику, помилуватися національним одягом учасників фести-

валю, народними ремеслами, що тисячоліттями жили у цьому краї, поїсти смачного кулешу, а й зрозуміти: звідки взялася та сила у Сагайдачного, що вписала його ім'я в історію світових морських походів, сила, що підняла український лицарський дух до найбільших висот.

Тож начальник управління з питань туризму, євроінтеграції, зовнішніх зв'язків та інвестицій Львівської облдержадміністрації Сергій Кисельов, відкриваючи фестиваль, зазначив, що “Кульчиці-фест” — важлива подія, яка привертає увагу до славних міст краю, до батьківської колиски гетьманів Війська Запорозького Конашевича-Сагайдачного, Марка Жмайла-Кульчицького і Павла Бута (Павлюка), що в дитинстві ходили одними стежками і молилися в одній церкві.

Перша згадка про Кульчиці датується 1284 роком. Мабуть, відтоді тут нічого не змінилося. Та сама широка дорога полями від самбірського тракту, якою ходили пращури, що у спадок місцевим селянам залишили поселення епохи заліза VII—VI ст. до н. е. та тринадцять курганів епохи ранньої бронзи III тис. до н. е., ті самі пагорби обабіч, та ж ріка, що несе свої води від самого сотворіння світу. Де стояла хата Конашевичів-Пепелів зі старовинного шляхетського роду з Підгір'я, відомого з XV століття, гербом якого був “Побуг”, достеменно невідомо. Знаємо лише, що народився майбутній славний гетьман, на думку авторитетної дослідниці козацтва Олени Апанович, один із найвидатніших полководців Європи, політик, дипломат, захисник української культури й духовності, поборник освіти в Україні, близько 1570 року в Кульчицях Шляхетських. Так і нині називають одну з частин села. Польський філософ і лікар, професор Краківської академії Себастьян Петрицій (1555—1626) писав,

Юрій Франц Кульчицький у бронзі

У гетьманському селі — козацький фестиваль

що Петро Конашевич “змалку привчився до зброї, вмінно натягати лука та коня з рук не випускати, з негодою боротися не покривцями, а витривалістю, легко переносити всяку тяготу, голод, важку роботу, не боятися ворога і у небезпеці проявляти мужність”. У Острозькій академії Сагайдачний отримує гарну освіту, там формується його світогляд українського патріота.

1595 чи 1596 року Петро Конашевич з'являється на Січі. Військова діяльність у ті роки вважалася лицарською справою, вона й стала покликанням для козака, що все життя присвятив боротьбі з ворогами України. Завдяки високій освіченості, сильному характеру, таланту полководця Сагайдачного обирають гетьманом. Це сталося 1598 чи 1606 року. З іменем Петра Конашевича пов'язані морські походи 1606, 1613—1616, 1620 років. Він активно діяв проти Османської імперії та Московської держави. 1618 року зі всім Військом Запорозьким вступив до “Ліги християнської міліції” — міжнародного союзу, створеного для боротьби з турецькою агресією. Був головнокомандувачем козацького війська у Московському поході 1618 року і в Хотинській війні 1621 року, упродовж якої козаки приймали на себе головні удари турецьких атак. Тоді проти об'єднаного українсько-польського війська виступило понад 200 тисяч османів, що мали на озброєнні 260 гармат. Польське військо, бите напередодні на Цецорських полях у Молодові, налічувало 35 тисяч, козацьке — 42. Головним чинником перемоги у тій війні стало козацьке завзяття, яке зупинило просування армії Османа II на Поділля і Галичину та на цілих півстоліття зірвало плани наступу проти християнської Європи у цьому напрямку.

А ще сміливість Сагайдачного, про якого польський король Якуб Собеський, учасник битви, свідчив: “Був це чоловік великого духу, що сам шукав небезпеки, легковажив життям, у битві був першим, коли доводилося відступати — останнім, був проворний, діяльний, мало спав і не пиячив”.

Під Хотиним гетьман був поранений отруйною стрілою, та все ж командував запорожцями до повної перемоги. Перед смертю Конашевич-Сагайдачний, зусиллями якого засновано, зокрема, Київську братську школу, що розвинулась у Києво-Могилянську академію, проведено реформування козацького війська, відновлено 1620 року, після Берестейської унії, православну ієрархію, заповідає своє майно церкві та школам “на науку і цвічення (виховання) діток українських і бакалаврів учених”.

Нашому роду таки нема переводу

Майже через чотириста років після цих подій повернувся гетьман до Кульчиць у бронзі, на баскому коні, тримаючи поперед себе у сідлі малого хлопчика у вишиванці, одного з тих, кому заповів свої статки для науки.

— Нашадки Сагайдачного, незважаючи на імперські заборони, завжди берегли пам'ять про гетьмана, — розповідає директор місцевого історико-краєзнавчого музею Богдан Андрійович Сидор. — Церкву святих Флора і Лавра відновили на тому самому місці, де стояла при Конашевичі, біля лип, як переповідають, посаджених його руками. 1960 року наша громада звернулася до влади з клопотанням про встановлення монумента полководцеві. Верховна Рада дала дозвіл, але через бюрократію та небажання влади пропагувати козацтво справа з місця так і не зрушила.

Наприкінці вісімдесятих із Кульчиць до Києва поїхала нова делегація від громади, просити за пам'ятник. З односельцями не раз оббивав високі владні й міністерські пороги і Б. А. Сидор, тоді інженер місцевого колгоспу імені Пет-

Засновник та директор Музею Сагайдачного у с. Кульчиці Богдан Андрійович Сидор ділиться секретами музейної справи та вирощування винограду

ра Сагайдачного. 1989 року село вдруге отримало дозвіл на встановлення монумента, кошти на який виділив колгосп та збирала вся Самбірщина. 11 жовтня 1992 року, напередодні свята Покрови Пресвятої Богородиці, на яке тепер припадає ще й День Українського козацтва, пам'ятник урочисто відкрили. Тепер монумент, як і музей Сагайдачного, внесено до туристичних маршрутів Львівщини.

Працюючи в ініціативній групі, Богдан Андрійович, історик за фахом, назбирав чимало матеріалів про славного гетьмана та його побратимів. У домашній шафі їм стало затісно, документи, книги, предмети козацького побуту просилися в музейну експозицію. Тож наступним етапом для історика стало створення сільського музею. Розмістилася експозиція у приміщенні старої, ще австро-угорської, початкової школи. Нині у фондах музею 900 експонатів: портрети гетьманів, славетних земляків, козацька зброя, одяг. Перед входом — два пам'ятники, один Конашевичу-Сагайдачному, інший герою оборони Відня 1683 року Юрію Кульчицькому, на стіні біля дверей, щоб було видно з ву-

лиці — герби двох цих славних родів.

У кав'ярні Юрія Кульчицького

Музейне обійстя — наче картинка з райського життя. Біля старовинної бойківської зрубної хати, яку Богдан Сидор переніс із подвір'я господаря, що будував новий будинок, а старий просто списав на дрова, і де тепер виставка предметів народного побуту, вулиці з побілілих від часу колод із солом'яними дашками. Такі колись стояли біля багатьох бойківських хат. На зрубі криниці, глибини якої щодня міряє дерев'яна цеберка, повсідалися перепочити ластівки. У верболозі, біля струмочка, що жебонить на дні ярочка, господарює лелека. Час від часу він походить навколо криниці, вздовж тину з горщиками, обвитого крученими паничами й уквітчаного ромашками та соняхами, що восени віддадуть свої жовті брилі, повні чорного солодкого насіння, горобцям і сойкам.

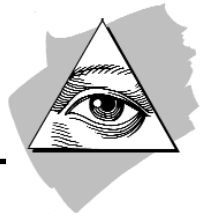
І криниця, і тин, і лелека заглядають у відчинені двері музею, затінені виноградом. Від порога широкі кам'яні сходи ведуть вниз, до кав'ярні “Під синьою пляшкою”.

Саме так колись назвав свою кав'ярню, першу у Відні, православний шляхтич з Кульчиць Юрій Франц Кульчицький.

Його життєва дорога, як і Сагайдачного, пролягла на Січ. В одному з боїв потрапив у турецький полон, де вивчив мову та звичаї турків. Ці знання допомогли йому 1683 року, коли великий візир Кара Мустафа з 300-тисячною армією взяв в облогу Відень, пройти через ворожі заслони й привести допомогу знесиленим голодом і хворобами захисникам

міста. Серед тих, хто звільняв Відень від османської навали, було і 14 тисяч запорозьких козаків. У нагороду за подвиг віденці дозволили Кульчицькому взяти із захоплених у султана трофеїв все, що забажається. Юрій попросив 500 мішків кавових зерен, які всі вважали кормом для верблюдів. Так розпочалася історія кави у Європі. Продовжили її у Кульчицях, у музеї Сагайдачного, де у закіптюженому підвалі для вугілля Богдан Сидор з друзями облаштували кав'ярню. Звільнивши від сміття і залишків вугілля приміщення, музейники натерли до блиску стіни і стелю з червоної австрійської цегли, виклали підлогу гранітом, наче брукувку, змайстрували камін. Поближче до каміна, де в холодну погоду завжди тріскотить вогонь, поставили довгий дерев'яний стіл, за ним вистачає місця багатьом гостям, у кутку — барну стійку, де бронзовий Юрій Кульчицький, поглядаючи у вікно, у якому, як і у Відні, відблискує вогнем пляшка з товстого синього скла, наливає у філіжанки запашну кульчицьку каву.

Тож заходьте на гостину, щиро запрошує директор музею Богдан Андрійович Сидор.

Анатолій ЗАГНІТКО,
член Національної
спілки письменників України

Вавилонська вежа, або Мовна поліфонія...

За однією з версій, від часів будівництва Вавилонської вежі, коли Господь покарав людей, змішавши їхні мови (та й культури, бо мова і культура нерозривно пов'язані), постала проблема спілкування, або *розп'якування* (роз'єднання). Прихильники іншого погляду на Біблійну легенду наголошують, що колись спільна прामова поділилася на низку мов і сучасна мовна поліфонія, мовне багатство є похідним давноминулої мовної однофонії. Мовне багатство завжди досконаліше від мовного одноманіття. На збереження мовного різноманіття спрямовані визначальні принципи Європейської хартії регіональних мов, що ратифікована 2003 року Україною і спрямована на підтримку мов таких національних меншин: *білоруської, болгарської, гагаузької, грецької, єврейської, кримськотатарської, молдавської, німецької, польської, російської, румунської, словацької й угорської*. Колись спільна праслов'янська мова сьогодні виявлювана в східнослов'янській групі мов: білоруській, російській та українській; західнослов'янській групі з підгрупами: лехітською (кашубська, польська, сілезька, словінська (живі) та мертва — полабська); лужицькою (нижньолужицька і верхньолужицька; кнаїт); чесько-словацькою (чеська, словацька); південнослов'янській групі з підгрупами: східною (болгарська, македонська, церковнослов'янська та мертва — старослов'янська) і західною (сербська, хорватська, словенська, боснійська, чорногорська).

Кількість слов'янських мов не зменшується: від сивої давнини і до сьогодні мертвими стали тільки полабська і старослов'янська, але водночас на загальнослов'янській мапі набули мововизначального статусу *кашубська, лужицька* на терені Польщі, а в окремих державах — *чорногорська, боснійська*. Вони розвиваються за активної підтримки насамперед їхніх носіїв та держав.

В епоху глобалізації і прагнення сформувати субкультуру, відмінність мов, а відповідно і культур, залишається одним із найпотужніших джерел вияву народного духу і спротиву тенденціям всезагальності, збереження нацією як духовною цілісністю власної ідентичності. Кожна мова і кожна культура пильно стережуть та оберігають своїх підданих і ставлять різноманітні перепони: “воюють” з іншими мовами і культурами (Світлана Тер-Мінасова). У цій війні мов і культур носіями миру були, є і завжди будуть викладачі іноземних мов, перекладачі, культурологи. *Мова і культура не тільки оберігають своїх підданих, а й зберігають їх*, вони рятують народи від втрати національної самобутності, власної самореалізації, національної самоідентичності, патріотизму, життєвої енергії.

Багатство мов і їхня конкурентність: складні реалії сьогодення

Повертаючись до старої Біблійної легенди про Вавилонську вежу, можна сказати, що, напевне, це було не покарання, а Дар Божий: люди набули можливості сприймати світ по-різному через призму різних мов, що уможливило краще розуміння світу в його багатомірності, поліфонічності. Тому не треба говорити, що ухвалені Верховною Радою України законопроект “Про засади державної мовної політики” (№ 9073) — неактуальний. Мовляв, його укладачі та депутати більшості спеціально переводять стрілки з наболілих соціальних проблем... І що мовні проблеми перебувають аж на 31 місці... Соціальні проблеми були, є і будуть, бо за будь-якого покращання певним соціальним групам хотітиметься знову покращання, а ось мовні реалії... Тут усе набагато складніше... Мовне питання ніколи не буде другорядним, тому що мова забезпечує людину від абсолютної деградації, гарантує їй як особистості самовияв і самореалізацію в духовному просторі. За роки існування Ук-

фото Олександра Литвиненка

«Державні» реалії державної мови

раїни як самостійної Держави для розбудови українськості в Українському Державному Просторі було зроблено мало, а постійне наголошення на тих тортурно-азійських перипетіях (*що документально підтверджені*), які витримала українська мова за період входження до складу різних імперій, не доповнює нічого до розширення її функційного тла. Та й мало цікавить це сучасних авторів нових “концепцій” так званого мовного облаштування України. Для належного розуміння ситуації варто хоча б побіжно заглянути в не таку вже й далеку перспективу після ухвалення законопроект, скориставшись для цього не тільки власними міркуваннями, а й думками російських публіцистів. Так, Леонід Бершидський, відомий як консультант російськомовного видання “Фокус”, у своїй колонії на сайті журналу “Сноб” наголосив: “Зараз багато хто в Києві каже, що політики використовують “мовне питання”, щоб відволікти народ від того, що по-справжньому важливе — від стану економіки чи там судової системи. Але це, по-моєму, короткозорий погляд на речі. *Спробуйте уявити собі Росію без єдиної мови (виділення наше — А. З.)*, Москву, яка говорить англійською, Пітер, що привчиться до фінської дифтонги, китайськомовний Владивосток. Що втримає разом людей, які живуть на цих великих територіях? Навіщо їм буде потрібна загальна економіка чи судова система? І зараз не завжди зрозуміло, чому ми разом, а без мови вперу було б розпускати федерацію”. Публіцист не акцентує увагу на визначальності економічного комплексу, бо останній аж ніяк не допоміг зберегти цілісність держави. Звичайно, насамперед було прагнення людей жити в незалежній державі і розпоряджатись усім самостійно. І водночас більшість усвідомлювала, що повинні напрацьовуватись власні національно-державні цінності. Так думалося, але по-іншому відбувалось. За усі роки існування Української Держави на загальносвітовій мапі не відбулося духовно-морального прориву тільки тому, що пріоритетними вважались то економічні, то суто промислові, то суто технічні чинники. А духовно об'єднавчі чинники залишались осторонь, бо для більшості так званих державників вони видавались несуттєвими. Але простір порожній не буває: в Україні максимально швидко експортовано різного гатунку російськомовний продукт. Експансія або завоювання цим продуктом національного простору нашої Держави активно триває за сприяння усіх засобів масової інформації. Для цього достатньо проаналізувати хоча б добову програму будь-якого загальнодержавного каналу: очевидний брак національно-державного продукту — словесного, музичного, естетичного, повне домінування експортованого, з відповідними

естетичними і патріотично-духовними настановами. Отже, *державна не подбала і не дбає про повернення боргу українській мові*: забезпечення повноцінного функціонування на всьому просторі та підняття її престижу як найважливішого чинника єдності Держави, її визначального атрибуту. Звернусь ще раз до Леоніда Бершидського: “Тепер українська мова в більшості тутешніх міст — насправді суржик, суміш різних мов і впливів. Але українська — жива мова, на якій існує пронизлива поезія і серйозна проза” і далі: “Якщо Україна не зможе зберегти, підлікувати, розвинути цю свою мову, гріш їй ціна як країні. Інакше кажучи, мова — це проект, успіх або невдача якого найяскравіше покаже, чи відбулася тут окрема держава. А між тим, якщо російська отримає рівні з українською права, вона зжере сусідку, як більш сильна, більш розвинена, більш зручна. У неї як в державну мову двох імперій, вкладають сили і кошти давно і цілеспрямовано”. Публіцист відкрито, прозоро і чесно говорить про те, що в російську мову вкладають гроші цілеспрямовано, що на її престиж працюють по-державному — виважено, продумано, та й Фонд російської мови очолює Людмила Путіна, дружина Президента Росії. А скільки ж вкладено в розвиток і розбудову української мови як державної?..

Чи заговорить чиновник українською?

19.00. 2 липня 2012 року. Зібралися у службовому приміщенні Донецького телецентру для виходу в ефір наживо програми “Ювілей Донецької області” о 19.30 на 27 каналі. Було кілька учасників телепередачі (автор цих рядків, доктор технічних наук професор Володимир Стефанович Білецький, режисер Василь Олексійович Гумєнюк, заступник голови комісії з територіального устрою і самоврядування Микола Миколайович Загоруйко та ін.). Панувала цілком природна атмосфера обміну незначущими репліками щодо майбутньої передачі, озвучення певних даних. Тим паче, що передача повинна йти наживо. І в цю мить пролунав голос одного з учасників, який говорив безапеляційно, голосом, що не допускає жодних заперечень: “Украинский язык в силу исторических условий не развивался. Он сегодня является недоразвитым...”. А далі продовжували лунати безапеляційні сентенції про недолугість української мови, її вторинність. Автор цих думок — Микола Загоруйко. В інших умовах варто було вступити в дискусію, якої він і не думав допускати, але перед ефіром не хотілося вичерпати себе емоційно і морально, аби довести те, що вже давно усім відоме — крім посадових осіб держави. Тому вчинив, напевне, не зовсім коректно: застеріг, якщо розмова про недолугість української мови триватиме, не братиму участі в запланова-

ній телепередачі. Мене підтримав професор Володимир Білецький, інші.

Суттєво, що ці думки озвучив представник обласної держадміністрації, що загалом суперечить усталеній уяві про патріотично налаштованого держуправлінця. Обидва представники Донецької обласної держадміністрації говорили під час телефіру тільки російською, це вже стало закономірністю. Хіба що крім окремих досить промовистих винятків: голови Донецької ОДА Володимира Шишацького та кількох його заступників. Напевне, тим самим стверджуючи, що української мови в Донеччині не існує. Чи справді це так? Зовсім ні... Українська на терені Донеччини існує в різних виявах — активному, тобто в щоденному вжитку (Слов'янський, Мар'їнський, Олександрівський, Амвросіївський та інші райони), напівактивному — мовці легко переходять на українську, тільки зачувши її (більшість містечок і селищ Донеччини), пасивному (Донецьк, Макіївка, Маріуполь та ін.), коли мовці в контакті переходять на українську, не відчують дискомфорту в спілкуванні. Цей аналіз можна продовжувати... Але питання в тому, що на Донеччині українськомовні легко послуговуються в повсякденні російською (на жаль, російськомовні не переходять у спілкуванні з українськомовними на українську), або суржиком, щоб бути “своїм”. *Гасла “Хотим говорить на русском!” не відповідають реальності*, бо, власне, жодна мова в Україні не заборонена, а російська — домінує. На часі кожному українськомовному в Донеччині треба ставити питання про можливість належного забезпечення власних потреб рідною мовою. Повертаючись до Європейської хартії регіональних мов, що начебто складає основу законопроект “Про засади державної мовної політики”, треба однозначно сказати: *багато шуму — мало користі* для принципів цієї хартії, бо основу законопроект становить не лише збереження мовного поля російської, а й посилення навантаження російської для надання їй зовсім іншого статусу.

Посилимо українську — збережемо Державну єдність, піднімемо патріотизм... Іншого не дано... Для повноцінного вияву Держави потрібно, щоб патріотичні почуття її громадян були співвідносними з діями владних структур усіх рівнів. Патріотичні почуття може формувати тільки національно-державний продукт, той продукт, що духовно працює на кожного громадянина. Юрко Зелений, музикознавець, порівнюючи колишній стан івриту, який вдалося відродити, і сучасної української мови, стверджує: з українською мовою зараз значно краще. І продовжує: “Найгірше — нема хотіння. Люди не хочуть бути українцями. А бути українцем — то нині насамперед мовна ознака. У Берліні спілкуємось українською, підходить людина і каже: “Привіт землякам”. З Луганщини. Звідки знає, що ми не з Росії? — Мова. Говорячи чужинською мовою, нас сприймає за своїх як земляків. Це система кодів. Система саморозпізнання”. Та найстрашніше для українськомовних (та й для українців, що не втратили національно-генетичного зв'язку зі своїми коренями), а для мовно-державної стратегії неприпустимо, що “**українську мову витискають з усіх усяд**” (Юрко Зелений), і це вже питання її життя і смерті, не абсолютної (як полабської). “Мова так закарбована на електронних, звуко- і відеовідтворювальних носіях, що її забути чи згубити стало неможливо. 100 років тому це фізично можна було. Папір міг згоріти. Нам пощастило дотягнути до теперішніх часів” (Юрко Зелений). Але це щастя відносне, тому що справді українська можна буде почути і за бажання вивчити... Думаю, що такого не станеться, бо українська мова сьогодні має надзвичайної ваги силове навантаження в Українській Державі, яке легко зруйнувати, та відродити — навряд чи вдасться... Українська мова в сучасній Україні — це цілісність Держави і надійний чинник формування нинішніх і майбутніх поколінь у патріотично усвідомленому дусі значущості і ваги власної Держави у світі.

Геннадій АПАНАСЕНКО,
доктор медичних наук, професор
Михайло КУРИК,
доктор фізико-математичних наук,
професор

Любімо і шануймо воду, яка дарує нам життя

Нещодавно редакція “Слова Просвіти” отримала лист від читача Михайла Якубівського з Києва, де були такі рядки: “...Звертаюсь до Вас у вирішенні пекучої проблеми. Я мешкаю на Теремках-1, біля Кіберцентру. На масивах Теремки-1 і Теремки-2 ось уже тривалий час не працює жоден із чотирьох бункетів (деякі — по кілька років).

Люди страждають без води, адже зі ЗМІ відомо, що київська водопровідна вода — отруйна, непридатна для приготування їжі...” Щоб допомогти читачеві розібратися з ситуацією, що склалася, друкуємо матеріал про воду, яка дарує життя, надісланий до редакції “Слова Просвіти” Українським інститутом екології людини.

ського водогону, де подається вода, яка задовольняє сучасні санітарно-гігієнічні вимоги — “Питна вода”. У цьому випадку велике значення має забезпечення водою екологічної та біоенергоінформаційної якості. Негативним фактором екологічного забруднення такої води є матеріал, із якого зроблено водопровід, і його форма (круглі труби, прямі кути поворотів труб тощо).

Типи фасованих (пляшкованих) питних вод

Згідно з Міжнародною класифікацією, існують такі типи фасованих вод:

Артезіанська вода — вода зі свердловини, яка знаходиться у водоносних пластах гірських порід між водостічними шарами.

Питна вода — вода, яка розлита в пляшки і продається для вживання людиною в гігієнічних контейнерах і не містить додатків, підсолоджувачів чи хімічних компонентів.

Очищена вода — вода, отримана дистиляцією, деіонізацією, оберненим осмосом чи за допомогою інших подібних процесів і може бути помічена як очищена бутильована вода.

Ігриста (газована вода) — вода, зокрема й після обробки, містить ту саму кількість діоксиду вуглецю, що і при появі з джерела.

Джерельна вода — бутильована вода, отримана з підземного формування, із якого вода тече природно до поверхні землі. Джерельна вода, зібрана з використанням зовнішньої сили, повинна бути від одного і того ж підземного водоносного шару, що і джерело, і повинна мати всі фізичні властивості, той самий склад і якість, як і вода, яка тече природно до поверхні Землі.

Колодязна (зі свердловини) **вода** — бутильована вода з криниці чи свердловини з водоносного шару в товщі землі.

Обернено-осмотична вода

Обернено-осмотична вода — вода, яка пройшла глибоку очистку або демінералізована. Така вода має суттєво порушену природну рівновагу структури і при потраплянні в організм людини намагатиметься повернути собі недостатні їй хімічні елементи, тобто буде “забирати” їх із організму. Це неприпустимо для дітей і вагітних жінок, коли організм жінки потребує додатково вітаміни, макро- і мікроелементи в природному стані. Для обернено-осмотичної води загальна мінералізація нижче норми — 100 мг/дм або 0,1 г/л.

Сьогодні виробники бутильованих вод пропонують для споживання воду, отриману методом оберненого осмосу. Вода, яка проходить таку глибоку очистку, втрачає більшість мінеральних солей, корисних і необхідних для життєдіяльності людини. Чисту обернено-осмотичну воду слід вживати дозовано, оскільки вона фізіологічно неповноцінна через майже повну відсутність мінерального складу.

Дослідження впливу демінералізованої води на людину свідчать:

— обернено-осмотична вода вимиває з організму мікроелементи, які необхідні

для нормальної життєдіяльності людини;

— негативно впливає на активність гормонів, які пов’язані з регуляцією водного обміну в організмі людини;

— зменшує кількість еритроцитів у крові;

— сприяє зневодненню організму.

Постійне вживання обернено-осмотичної води викликає швидку стомлюваність, слабкість, головний біль із порушенням серцевого ритму.

Ми радимо споживачам критично ставитися до заяв, що демінералізована вода безпечна для людини. Для нормальної життєдіяльності людини з питною водою в організм повинні надходити в достатній кількості необхідні мікроелементи.

Аби обернено-осмотичну воду можна було вживати як питну, необхідно, щоб вона після фільтра відстоювалася певний час у контакт з низкою природних мінералів (кремій, шунгіт, сердолик тощо), тобто, щоб воді поверталась її природна зрівноваженість складу і структури.

Нутрієнти в питній воді

Клінічно доведено, що вживання питної води, бідної мінеральними речовинами, негативно впливає на механізми гомеостазу, обмін мінеральних речовин в орга-

нізмі тощо. Це пов’язано з вимиванням внутрішньоклітинних і міжклітинних іонів із біологічних рідин, їхнім негативним балансом. Змінюється загальний вміст води в організмі, функціональна активність гормонів, які пов’язані з регуляцією водного обміну. Експерименти на щурах показали, що вживання дистильованої води або води загальною мінералізацією до 75 мг/л веде до створення загального негативного дисбалансу, зменшення гематокринного індексу. Чим менша мінералізація, тим імовірніший ризик інтоксикації організму. Дистильована вода не містить аніонів і катіонів, які постійно потрібні людині.

Вживання м’якої води, збідненої, наприклад, кальцієм, може призводити до підвищеного ризику переломів, передчасних пологів, зниження ваги новонароджених дітей і деяких видів раку. Вживання води, збідненої магнієм, призводить до порушення роботи серцевого м’яза, до пізнього токсикозу і деяких видів раку.

У 2000—2002 рр. у Чехії та Словенії, коли населення стало використовувати в системі центрального водопостачання обернено-осмотичну воду, з’явилися часті скарги на проблеми серцево-судинної системи, стомлюваність, слабкість, м’язові судороги.

Екологічні дослідження у Росії довели, що вживання води з малим вмістом мінеральних речовин призводить до появи низки захворювань. Це гіпертензія, зміни в коронарних судинах і дванадцятипалій кишці, хронічний гастрит, зоб, ускладнення у вагітних, новонароджених і грудних дітей (жовтуха, анемія, переломи, проблеми росту).

Численні дослідження довели, що близькою до фізіологічної норми є вода, у якій вміст кальцію складає 30—90 мг/л, магнію 7—35 мг/л і загальна мінералізація якої близько 400 мг/л (гідрокарбонатна вода).

Під час приготування їжі на м’якій воді з продуктів (овочі, м’ясо, злаки) втрачаються важливі елементи. Втрати кальцію і магнію можуть досягати 60 %, міді — 60 %, марганцю — 70 %, кобальту — 86 %. А приготування їжі на жорсткій воді суттєво знижує втрати мінералів у готовій їжі. Приготування страви на слабомінеральній воді суттєво знижує загальне надходження деяких елементів в їжу. На жаль, сучасна дієта більшості людей не може задовольнити організм усіма необхідними мікроелементами, тому будь-який фактор, який сприяє втраті мінеральних речовин у процесі кулінарної обробки, може відігравати негативну роль.

Люди, які вживають воду, збіднену мінеральними речовинами, завжди більше піддаються ризику дії токсичних речовин, ніж ті, хто п’є воду середньої жорсткості й мінералізації.

Ще 1980 року ВООЗ рекомендувала вживати питну воду з мінералізацією не нижче 100 мг/л. Оптимальна мінералізація складає 200—400 мг/л для хлоридносульфатних вод і 250—500 мг/л для гідрокарбонатних вод. Корозійна активність таких вод невисока.

Рекомендовано такі концентрації магнію і величину жорсткості води: для магнію мінімум 10 мг/л, оптимальне значення 20—30 мг/л; для кальцію — мінімум 20 мг/л, оптимальний вміст близько 50 (40—80) мг/л і жорсткість води, сумарний вміст солей кальцію і магнію 2—4 ммоль/л.

При виконанні таких рекомендацій складу питної води не спостерігалось негативних змін стану здоров’я.

Верхня межа оптимального інтервалу жорсткості — 5 ммоль/л, виходячи з того, що вода з вищою жорсткістю призводить до утворення каменів у жовчному міхурі, нирках, сечовому міхурі, а також артрозів і артропатії.

Питання мінералізації питної води зараз вельми актуальне, оскільки сьогодні у зв’язку з масовим упровадженням різних фільтрів очистки води, локальних систем доводочистки, особливо широко використання при цьому технології оберненого осмосу, обов’язково необхідно контролювати стан слабомінералізованих бутильованих вод. Незбагачена демінералізована вода або вода з низьким вмістом мінеральних речовин — у розумінні нестачі чи відсутності у воді важливих мінеральних речовин — це не ідеальний продукт, регулярне вживання якого не гарантує адекватного вкладу у загальне вживання деяких значимих нутрієнтів.

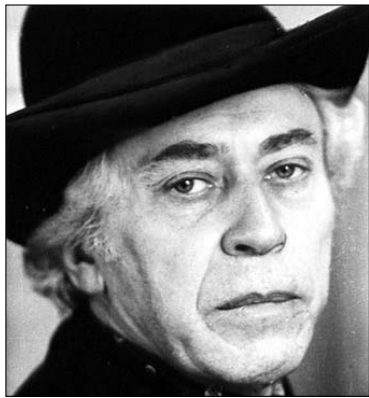
Міжнародні й національні організації, які відповідають за якість питної води, повинні враховувати при обробці демінералізованої води мінімальні значення важких показників якості води, включаючи кальцій, магній і мінералізацію.

Питна вода високої якості повинна обов’язково мати сучасний санітарно-епідеміологічний і екологічний паспорт якості. Останній тип паспорту якості води розроблений у співпраці Інституту фізики НАН України і Інституту екології людини.

Джерела водозабезпечення населення

Еволюційно людина повинна постійно пити поверхневу, річкову воду, яка не лише екологічно чиста, а завжди тече з різними поворотами, бурлить, постійно контактує із Землею, на неї впливає енергія Космосу. Така вода має велику власну природну біоенергетику, яка важлива для здоров’я людини. Але нині це для нас лише констатація факту, а насправді такої води в країні немає. Отже, людина змушена використовувати підземні джерела прісної води. Авіцена називав таку воду “гнилою”, вона має різний хімічний і мікробіологічний склад залежно від місця, де вода збирається під землею. А це означає, що для безпечного вживання підземної води необхідно контролювати її склад і використовувати різні методи доводопідготовки.

Міське населення сьогодні забезпечуєть водою через мережу міського, сіль-

Упорядник і автор
літературно-критичних розвідок
лауреат Національної премії
ім. Т. Шевченка
Володимир БАЗИЛЕВСЬКИЙ

Де той дім, що на стінах
лиця предків і минулого слід,
де тепло, що в ньому
росте родина?
Де мій рід?

Н. Ливицька-Холодна

І так часто зіставляли з Ахматовою, що це стало ледь не загальним місцем. Підстави для зіставлень були. Є зізнання самої поетеси, є прямі відштовхування і навіть парафрази з Ахматової. Але ярлик “українська Ахматова”, вживаний, зви-

чайню ж, як похвала, несе в собі приховану негачію вторинності, впізнаваності, того, що вже було. Це ж стосовно таланту Ливицької-Холодної справедливо тільки частково, тому потребує уточнень.

Поезія знає перегукування суверенних голосів, що, як відомо, свідчить про їхню спорідненість. Про закременість природи обдаровання мовби за однією міркою, налаштованість різних світів на одну хвилю.

Чи той це приклад? Якщо так, то напрошуються поправки. По-перше, це стосується тільки частини творчості Ливицької-Холодної. По-друге, її суверенність вразлива в тому розумінні, що поезія Ахматової, безперечно, належала до її улюбленої лектури. А де захоплення, там неминучі й впливи.

Узяти хоча б надмірну увагу до певних ситуаційних і психологічних колізій, до “татарської крові”, хоча останнє з таким самим успіхом можна віднести і на рахунок пражан з їхньою невипущою увагою до історії. Зокрема — виділимо окремо — на безпосередній вплив Маланюка.

Інтимна лірика Ливицької-Холодної вабить своєю відвертістю. Діапазон її широкий: від романтичного флеру до провалів у

Наталя ЛІВИЦЬКА-ХОЛОДНА (1902—2005)

Крик у порожнечу

безодню пристрасті. Від метерлінківської синьої птиці “дитячих мрій” до любові-поєдинку, любові-змагання, любові-ненависті.

Циклічність її віршів не випадкова. Це циклічність переходових станів душі і тіла. Це жіночий календар з усіма його психологічними подробицями, видозмінами, схрещеннями і перетіканнями чуттів, інакше кажучи, пульсація живого ества в ході еволюції.

Тому така й містка ця лірика, що в ній відбилася у різних часових вимірах і за різних обставин якнайширша гама чуттів: неясність перших поривань, радість пізнання, сум'яття зближення і перших тілесних доторків, поступовість дозрівання, обожнювання й захват, лихоманка пристрасті, повнота віддачі й егоїзм втішання, розчарування і ворожнеча — і ще інше, проміжне, що не назване, але вгадується.

Складається враження невичерпальності цього інтиму. Чи не тому, що засліплює ця строката картина в її відчайдушній правдивості? Є якась первісна свіжість сприйняття у тих віршах поетеси, де чуття ще не захмарене привнесеними домішками прикрощів. І коли читаєш: “О, струнки твої ноги, струнки”, “О, міцні твої руки, міцні”, пам'ять підказує висхідні позиції: зворушливу розкутість староегипетської лірики і “Пісню пісень”.

Зовсім інші асоціації виникають, коли в самоозначенні “дитина-жінка” (“пізнати Вас і знати хто Ви”) жінка бере гору (“Ви незломні у цноті своїй, але я, я дитина і жінка, і так близько від мене гріх”). Пречудова ця зухвала щирість, яка не вбирається в шати оманливої скромності, але й не опускається до безкрилого натуралізму: “Ваших пестощів знов так хочу”.

Загалом суто жіноче у цій поезії мовби вкладається у коло традиційних чеснот. Він — муж, воїн, захисник. Вона — дружина, коханка, мати. Принаймні так поетеса задекларувала в одному зі своїх віршів. Але її темпераменту тісно в цьому колі. І вона періодично розриває його, виходить за межі усталеного.

Зрозуміло чому: любов — це й жорстокість тілесного: “Я гадюкою стисну, я візьму з твого серця кров”, “Твоя кров, з твоїх уст, коханий”. Чого тут більше — справжнього чи “літературного” почуття в оправі канонічного вірша? Власне, не так уже це й важливо. Важливо інше: *потаємне* в жіночому естві, що його до Ливицької-Холодної не наважувалася оприлюднити жодна з українських поетес.

Хотів би застерегти, що це не має жодного стосунку до прісної механізації сексу в сьогодиншній літературі.

На розквітлі акації грона
Срібний місяць тихенько ступив.
“Ваша кров, мабуть, чорна й солона,
Ви поганка з монгольських степів”.
Похилилось мережею листя,
Довгі тіні, мов привиди, сплять.
“Сотниківна в червоному намисті,
Білі зуби лякають, п'янять”.
Не порветься закохана тиша,
Ніч ворожить під владою чар.
“Голос ваш, наче спів, заколише,
І присниться кривавий кошмар.
Будуть гинути в полум'ї хати,
Будуть маски кривавих облич...
На татарський аркан вас піймати б,
Волочити б за коси у ніч!”

Степова казка

Знов закохане, знов сумне,
Моє серце за вами тужить.
Ви кохали колись мене,
Я любила вас... Трошки? Дуже?
Може, й зовсім ні. Але знов
Ваші очі мені, як зорі,
І весна, і татарська кров
Знову казку безглузду творять.

Сниться степ, український степ,
Чвал коня і наїзник дикий,
За плечима вогонь росте,

За плечима зойки і крики.
І криваві маски облич,
І палючого диму хмари,
І я знаю, що в темну ніч
Поцілує мене татарин.
І я знаю, що буде біль
І що буде образа й сором,
І спокуси солодкий хміль,
І ненависти чорний морок.
Буде кров на моїх устах,
Буде розпач, п'яний, безсилий,
І як хижий могутній птах,
Розгортатиме пристрасть крила.

Так, я знаю, це ви були.
Ваші гострі татарські очі
Наді мною в ту ніч цвіли
І всміхались у п'ятні ночі.
Так, я знаю, це вас мені
Було радісно звати паном
І в солодкім облуднім сні
Поцілунком палити п'яним.
Але потім, коли весна
Оддзвеніла в лунких просторах,
Знов ненависть мені до дна
Пропалила душу, як змора.
Пам'ятаєте? — Ніч... Огні
Блискавиць, як промінні стріли.
Ваші очі мертві, страшні
Я устами навік закрила.

О, забудь мені гнівне слово,
Не дивись на мене так грізно!
Я сьогодні така нервова,
Така хвора... І вже так пізно!
Ось ходи лиш сюди, під килим,
Покажи лице усміхнене.
Будь зо мною добрий, мій милий,
Це найліпші ліки для мене.
Зайнялись килимові квіти:
Це троянди, а це шипшини...
Як же дивно так довго жити
Без весни і без України!
Пам'ятаєш? — Дніпро і хутір
(Дай сльозу тобі, любий, витру)
І в леваді верби забути,
І весняні дотики вітру.
Пам'ятаєш? — Садки у вишнях,
І Сімнадцятий, і прапори.
В наших душах ясных, тодішніх
Стільки мрій було і простору!
Чи забув ти? — На тих дорогах
Наші ноги рвучки, крилаті!

Як багато було там Бога
В кожному серці і в кожній хаті!
Обніми мене, мій єдиний,
Вийми з мене все кволе й хворе:
Може, прийдуть ще дні шипшини
І вишневий цвіт, і прапори.

На розпутьях

В серце вбиваються вістря ножів,
серце надвоє роздерте...
Поможи мені, Господи, допоможи!
Не дай на розпутьях умерти!
Кров'ю серця стікають уста,
кров'ю слова набрякають.
Мужність, суворість і чистота...
так, я знаю, знаю!
Ритмів нових неблаганний закон,
гімн стрункої фаланги,
пісня про місто і про бетон,
про дреднавти, порти і танки,
пісня про море й дівичість пуш,
про Борнео, Суматру, Яву...
А мені — о, Боже! — калини куш
І верба над забутим ставом.
А мені по чужих світах,
під накази нової Європи
сниться все, що у Неї, там,
закривавились тяжко стопи.
А мені під паризьким мостом,
чи в понурих шльйонських мурах
все — о, Боже! — вогненним хрестом:
Rue Racine, Monparnasse, Петлюра!

Чортополохи

Ність тишини ніде у нас в таборі...
Оксана Лятурицька

За стінкою хідня і сміх, і гамір:
Ось раптом сварка, потім хтось регоче.
Що їм до того, що в святій нестями
Дурний поет писати вірші хоче!
О демократії благословення!
Ми всі лиш люди, всі створіння Божі.
Тут кожний скількись

там кальорій денно
в піснях і сварці витрачати може.
І ти, поете, запихайсь горохом
та мрій щодня про сало і ковбаси.
Давно вже заросла чортополохом
в твоїй країні стежка до Парнасу.

1947

Не треба слів (Листки з щоденника)

Не треба слів! Усе завармо,
в душі замкнулося навік.
Не відібрати корони й берла
в юрби обманців і калік.
Нехай же царствують на славу,
бо знають: за гріхи оті
знов у вінку з тернів кривавих
умре Спаситель на хресті.

1947

Жнива

Сивий попіль притрусив принаду,
золотий волосся мого спліт,
і весни мені ти не пригадує,
не бентеж спокою зрілих літ.
Буде осінь гарна й плодівита,
овочів не вбили громи з хмар,
і душа, як стиглий колос жита,
зберегла для житниць свій тягар.
Хай же прийдуть ті нежданні й пізні
ті жнива, сподівані такі!
І впадуть покоси, зрізані,
вимахом Господньої руки.

1948

Коти (Листки з щоденника)

Коти — відьомське кодро — на діжках
від сміття шарудять сухим папером.
Вилазить місяць на сусідній дах,
і парочки цілються під сквером.
Скрутивши порох у верткий стіжок,
в рівчак нарешті ліг спочити вітер,
та знов ревуть у навісний ріжок
на хідниках порторіканські діти.
А на даху, де в тиші на дротях
білизна сохне, вогка і рум'яна,
хтось емігрантську тугу розгорта,
мов сторінки бульварного роману.

1952

Перекотиполе

Самотність душі — гірш,
ніж самотність тіла.
Самотність душі — це темряви океан,
це чорних пугиць кошлаті крила,
що несуть у вогкість,
у ніч,
у туман.

Поетична практика Лівийцької-Холодної дала підстави Б. Рубчаку для розлогих міркувань про “жінку-вамп”, “пожал-ливість пристрасі”, “демоніза-цію кохання”. У поетеси навіть спогад озивається наближенням до “пекельного горна”:

Як дивно серцем відчувати
з минулим радісний зв’язок
і в тиші темної кімнати
знов чути Ваш котячий крок.

Епітет котячий незамінний за доречністю і точністю. Він — мов чарівна паличка, змахом якої відкривається дозволене в недозволеному. Однак “вамп”, попри неодноразові запевнення, що в її жилах тече “палка татар-ська кров”, уміє бути ще й зви-чайною жінкою — люблячою, смиренною, ніжною: “Уста уста-ми розхили, і обніми міцніше, любий”.

І все ж, повертаючись до Ах-матової, скажемо: у неї відчутні-ше пушкінське стримуюче, гар-монізуєче начало. Що зближує обох поетес, так це переймання таїнством кохання, його місти-кою, а в плані технічному — чистота письма. Хоча зближен-ня це — з “перешкодами”: надто очевидна належність до різних культур.

Друга книжка Лівийцької-Хо-лодної “Сім літер” — це вже книжка з чітко окресленою пеку-чою українською проблемати-кою. Громадянська лірика стає своєрідним продовженням ліри-ки інтимної, не поступаючись їй у температурі чуттів, що зауважив Б. Бойчук.

“Підготовча” робота відбула-ся вже в заключному циклі “По-піл” попередньої книжки, де є та-кі рядки:

Як багато було там Бога
В кожнім серці і в кожній хаті.

Там — це де “Дніпро і хутір”, “в леваді верби забути”, “садки у вишнях”. Сім літер — то Україна, тугу за якою Лівийцька, за Рубча-ком, висловила чи не найсильні-ше з усіх емігрантських поетів.

Прикметний з цього боку цикл, де увага до реалій чужини незмінно завершується звертан-ням до материзни. Саме в цій книзі чітко вловлюються обер-тони голосу Маланюка (“На розпуттях”, цикли “Мир-зілля” і “Гнів”). У ній ще домінує тра-гічний оптимізм (Донцов) пра-жан, їхня мілітарна нота: “...і затремтить рука злодійська, здригнеться Київська земля і понесе сто тисяч війська під сті-ни білого Кремля”.

Після другої еміграції та нота пригасла. Сталося те, що мало статися: крах останніх ілюзій, невлаштованість побуту, непе-вність майбутнього. Творча ак-тивність Лівийцької-Холодної іде на спад. З переїздом до Америки голос її, здавалося, й зовсім ур-вався.

На щастя, як з’ясувалося по кількох десятиліттях, це не так. 1986 року, коли поетесі виповни-лося 84, у Нью-Йорку вийшов її одностомник. Він увібрав у себе не тільки “Вогонь і попіл” та “Сім літер”, а й три не друковані поетичні збірки: “На грані”, “Перекотиполе”, “Остання дія”. Ці збірки явили іншу особисті-сть — швидше вгадувану, ніж упізнавану.

Щезла наспівність, легкість класичних катренів. Тяжкий дос-від і страх “загрузнути в намулі слів” зумовили скупість, інколи майже протокольність мови.

Вірш ушільнився, стиснувся, мов шагренева шкіра. Ритмічні вивихи: перепади рядків довгого й короткого стали ледь не нор-мою. Це мова людини, що спіз-нала “морок світових глибин”. Нічого зайвого. Усі три означені книги — книги втоми, втрат, са-моти, загубленості у нью-йорк-ських джунглях, відчаю, старос-ті, смерті. І все це, підкреслюю,

з тією ж характерною відвертіс-тю, мінімумом декорацій чи й без них — жорстка, з перевисан-ням до прози фіксація біографії душі.

Дивує ось що: кожен рядок окремо сприймається як прозо-вий, власне, таким він і є, а су-ма цих же рядків — уже поезія. Поетеса свідомо, що постала з попелу: “Мої вірші тепер калі-ки”, “Я сьогодні пишу незугар-ні вірші, але пишеться саме так”. Пізніше прозріння: “Самот-ність душі — гірш, ніж самот-ність тіла”. Озирання “на цвин-тарище мрій і снів”: “Скільки випито сліз пекучих, скільки сказано слів дарма!” Констата-ція “старости собачої, що ди-виться в душу пустою бочкою від сміття”.

В одному з віршів “Останньої дії” непосильна ноша відторгну-тості озоветься по-стефаників-ському страшно: “Тяжко давить на очі п’їйма, втискаючи сльози назад до серця”.

Містичне постане в сюрреа-лістичних образах: місяць, “мов кров недобитого півня”, ніч, що “стискує упиревими іклами”.

Крик у порожнечу (назва од-нойменного вірша) наростає до надриву: “п’ю трунок закінчення і відчаю”, “чом ти вже зілля тако-го не звариш, щоб від нього пові-

силась”. Мотив самогубства ста-не нав’язливим:

...не таблетки насонні,
ні, то буде щось страшніш:
буде потяг, чи з підвіконня,
чи просто кухонний ніж.

Це переступання межі. Не-прошений гріх, як для віруючо-го. Лівийцька-Холодна — віруюча. Релігійна лірика — то ще одна грань її творчості, де боже витіс-няється демонічним і навпаки. Точно за Достоевським (цитую з пам’яті): “Там диявол з Богом бореться, а поле битви — серця людей”.

Пізня Лівийцька-Холодна — це переважно нічне життя душі. Ніша ця в українській поезії XX ст. була до неї незаповненою. Вона й не могла бути заповне-ною, бо песимізм у підрадянській Україні кваліфікувався як вияв кривої. Як і спроби осмислення жаху старості й смерті. Як, зреш-тою, і повнота інтиму. Цебто — все те, що зафіксоване у жіночо-му “календарі” Наталі Лівийцької-Холодної.

Запишемо на її карб ці заслу-ги. Бо це означає, що вона вибо-рола на поетичному материкі свій п’ятачок тверді. Інакше ка-жучи — крик у порожнечу був не марним.

Але самотність —
це безмежність, це воля,
це поклик безсмертя — не забуття,
це — шлях перекотиполя
через незбагненність життя.

1968

Сон

Снилось мені:
не засміченими,
не нью-йоркськими нетрями йшла,
а стелився мені завітаний,
не затоптаний шлях.
Снилися — пелюстки,
як діти безгрішні,
рож, що розквітли вночі в садках,
і краплі дощу, великі, як вишні,
що спливали радістю по шоках.
Снився — в руках,
з хвилювання тремтячих,
жовто-блакитний стиг...
А вранці...
дивиться в душу старість собача
пустою бочки від сміття.

1968

Крик в порожнечу

Мені не вийти з кола моїх почувань,
як каліці з покручених форм його тіла.
Душа гойдається на хвилях ридань,
як човен на вітрилах.
Відпливає човен в незнаний край,
у Велику Таїну,
і не знати, чи буде то православний
чи католицький рай
чи просто навіки, без снів засну.
І не шкода заснути, тільки шкода тих,
що залишу тут,
на горбах тутешніх пустинь,
на горбах, що колись зацвітуть
нуклеарних змор вогнями.
Де ж та мрія, що тут
всі ці роки плекала ночами і днями?
Де той дім, що на стінах
лища предків і минулого слід,
де тепло, що в ньому росте родина?
Де мій рід?!

1969

Вечори

Це нічого, що вже не такі
вечори ні взимку, ні весною.
Ти їх любиш тепер із кимсь,

а я сама з собою.
І так добре мені в самоті:
самота — то гордість духа.
Це нічого, що очі вже не ті
і що вже ні батька, ні друга.

1971

Ліричний спогад

I
Та доба була неповторна,
як поезія Маланюка,
а була вона недоговорена,
наче вірш без одного рядка.
Хто ж тепер підніме той стилос,
що стилетом серця проймав?
І невже, невже не снилось,
що померкла “Княжа емаль”?
Дорогі, незабутні друзі,
ми зустрінемось в райських садах,
а на древньому празькому бруці
ходять духи по наших слідах.

II
І знайомий голос вчується:
“Ось, маленька, сама йдете,
і ніхто не знає на вулиці,
яке в вас чудо цвіте”.
Усміхнеться від вуха до вуха
з-за озер пенсне Леонід*:
“Ви не зводьте мені друга,
не літайте відмою в ніч”.
Рукавом махне Олена** —
тоді Леночка ще для всіх —
і сипне очима зеленими
по обличчях сміх.
А вино, що його відмучимо
голодіркою кілька днів,
розліється думками блискучими
й дотепом блисне на дні.

* Л. Мосендз
** О. Теліга

1971

Як вогонь нестримно бухне,
пустить пару сатана —
то не горшки на кухні —
википить душа до дна.
Я складу безладно руки
і скажу собі: тікай
на далекі сині луки,
де тече твоя ріка,
де ріка твоїх утопій,

мрій твоїх, гріхів і сліз,
хай тебе в свій вир захопить,
щоб пропав навіки й слід.

1975

Остання молитва

Я не хочу медичної ласки,
я не хочу себе воскрешать.
Коли буде остання поразка,
коли тіло залишить душа,
я не скнітиму зайвим трупом
на землі, що прекрасна така,
і засмічувати не буду
плюскіт хвилі й цвіт вишняка.
І тоді не таблетки насонні,
ні, то буде щось страшніш:
буде потяг, чи з підвіконня,
чи просто кухонний ніж.

1975

Трунок півночі

П’ю трунок півночі,
зіллям відьомським насичений,
п’ю трунок закінчення
і відчаю...

поки уп’юсь до краю
Місяць — постійний товариш —
дивиться в око зловісно.
Чом ти вже зілля такого не звариш,
щоб від нього повісилась.

1976

Якось страшно думати: людина звір.
Якось страшно думати: нікому не вір.
І що ти не жила, тільки мріяла
про життя, людську добрість, любов...
і що все це змело, наче віялом,
і лишилися страждання,
підлість, кров.

1981

Місячна ніч

Темні силуети дерев поза вікнами,
місяць крізь них,
мов кров недобитого півня.
Ніч стискає упиревими іклами,
виринає пісню ще недоспівану.
Пісню про що і для кого й навіщо?
Слухатиме хтось
у прийдешнього бурях?
Вітер не з цього світу у вухах свище,
думка в безвість безсмертя занурена.

Мозок уже не горить
творчими муками,
ніколи гратись грайливими римами.
Перекотиполем у пеклі заблуканим,
з вихрами мчу, як Франческа да Ріміні.

1980

Краєвид з вікна

Ти виходив над краєвидом
і ставав, золотий, над вербою.
Чаклуном ти був, ворожитом,
а я відмою молодію.
А тепер тебе почепили
над сателітами,
став ти мертвою брилою,
не чаклуном-ворожитом.
Став об’єктом дослідників,
не повірником мрій дівочих...
Хто ж тебе упослідив,
хто тебе так зурочив?
Хто заткав мої коси
нитками морозу?
Що стою безголосо
та дивлюся на тебе крізь сльози.

1983

Вилазить місяць

У безвість, далечинь-дорогу
надломлено я закричу
про самоту і про тривогу...

О. Лятуринська

Вилазить місяць,
як полтавський кнись,
з-за хмари, як із печі,
і голосом зимових тиш
заводить пісню ночі.
Самотньо йдеш у ніч оцю,
у безвість, в порожнечу
і, наче каторжний ланцюг,
свій біль волочиш.

1983

Вже не граєш мені, Евтерпо,
на флейті співучій своїй.
Все ближчає подих смерті,
все тяжчає віддих мій.
А рай так далеко, далеко!
Той рай, що пеклом не раз горів,
і на похорон мій лелеки
не пришлють своїх синів.

1982

Наталія ГАТАЛЬСЬКА,
провідний науковий
співробітник Затурцівського
меморіального музею
В'ячеслава Липинського

Золоте перевесло Марії Кравчук

У Затурцівському меморіальному музеї В'ячеслава Липинського, що на Волині, успішно експонується виставка “Золоте перевесло Марії Кравчук”.

Знаменита художниця-соломкарка не лише не дала канути у небуття цілому напрямку народного мистецтва на Волині, а й розвинула його, змусила звучати потужно, сучасно і, до того ж, створила школу своїх послідовників. На виставці експонується близько двохсот оригінальних робіт, що складає лише невелику частину її творчого доробку.

Марію Кравчук знають її мистецькі побратими і посестри у цілому світі. Не випадково ж запрошують для проведення майстер-класів до Білорусі й Польщі, Угорщини й Голландії, до Росії і навіть Японії. І самі злітаються на волинські фестивалі соломкарства з цілого світу: Непалу й Узбекистану, США та Великобританії, Росії і Нідерландів. Бо ж усім (а надто ж представникам колишніх радянських республік) хочеться побачити той дивовижний край, який виплекав таку потужну творчу особистість, пересвідчитись, що вона справді живе і творить у маленькому польському селі, далекому від великих мистецьких центрів, працює вчителькою і має учнів, декотрі з яких уже яскраво заявили про свої мистецькі здобутки на міжнародному рівні.

Здається, могла б скромна сільська вчителька з осяйною усмішкою і такою ж душею жити спокійно, без особливих потуг проводити уроки малювання у Купичівській середній школі Турійського району. Так ні ж! “Пісня житнього стебла”, як поетично назвала захоплення народної майстрині мистецтвознавець Зоя Навроцька, поклікала жінку-полісянку у поле, де русалки завітчують собі коси блатом і ромашками, де пнеться до неба вусатий житній

колосок, де від найлегшого подиху вітру нива перетворюється на бурхливе салатове-золотаве море. Художниці там комфортно і затишно, привільно і легко. Тут простір для польоту творчої думки, для фантазії на теми такої дорогої, милої серцю волинської природи. Ну хіба ж можна проміняти на міські “зручності” оце безмежжя полів, ці ліси, що річку, ці веселі квіти за тином?! Адже цей світ, з яким на світанку, як кожна сільська жінка, вітається пані Марія, дарує їй натхнення у творчості. І талановита майстриня сповна реалізує себе в одному з найстаріших ремесел нашого народу. Такий славен рідній землі може співати тільки патріотична селянська душа, закорінена в рідні простори.

Народившись далеко від Батьківщини (аж у місті Прокоп'євськ Кемеровської області Росії, куди були вивезені її батьки з рідного Туличева у повоєнні трагічні для жителів Західної України роки), спочатку не підтримувана чиновниками від освіти й культури, Марія Кравчук творила сама себе: народного художника, мисткиню, пропагандиста традиційної культури на рідних теренах і повноправного представника українського мистецького світу за кордоном.

Уважна донька і любляча

дружина, турботлива мама і найкраща у світі бабуся — вже цей статус багато говорить про цю дивовижну жінку. А якщо додати ще той обшир художньо-мистецьких уподобань і занять (живопис, графіка, писанкарство, вишивка, плетіння з природних матеріалів, чільне місце у якому посідає соломкарство), то просто дивуєшся, скільки тендітні жіночі руки можуть за добу переробити! А за 25 років? А за життєвий вік? А ще ж є город, господарство. Доля жінки-митця у селі... Напрошується паралель з Катериною Білокур.

Пригадується перша зустріч, знайомство. Перша виставка у Волинському краєзнавчому музеї “Солом'яні духи Марії Кравчук”. Тоді наступна. Перші публікації у місцевій і центральній українській пресі, у збірниках наукових конференцій. Радію, що була до цього причетна. А фестивалі соломкарства — всеукраїнські та міжнародні? Їхнім організатором, душею і головною господинею теж була пані Марія.

І знов питання: що є джерелом сили, міцї духу, настирливості відомого педагога? Звідки черпає вона теми та образи своїх творінь? Чому так легко ділиться своїми знахід-

ками з іншими? І чом зі шкільної творчої студії “Житечко”, якою керує педагог від Бога, випурхують окрилені успіхами й визнанням у мистецьких колах її випускники? Відповідь одна: все прекрасне народжується з любові. Живлющу силу людині дає рідна земля, навколишні простори, дерево і квітка, барвистий метелик і співуча пташина в піднебесі, а ще — величезна доброта, яка струменить із серця талановитої жінки.

Пані Марія знає десятки технік плетіння, автором окремих з них є вона сама. Творчий набуток майстрині складають тисячі високохудожніх виробів, які в жодному випадку не повторюються. Це і квіти, зібрані в букети й вінки, і жіночі фігурки-“берегині” з немовлятами, пташки і гривасті коні, численні фантастичні істоти, які населяють творчий всесвіт жінки-художника; вони на місяць-другий переселилися до ошатної виставкової зали нашого музею. А ще — предмети утилітарного (вжиткового) призначення, які також не позбавлені мистецької вартості: чоловічі брилі та елегантні жіночі капелюшки, сумочки і дитячі іграшки-брязкальця, хлібниці і цукерниці, вази і розноси та ще багато інших дивовижних речей.

Нещодавно пані Марія провела для зацікавлених мешканців Затурець майстер-клас. Педагоги місцевих шкіл, домогосподарки, діти і студенти перетворювалися на маленьких слухняних учнів знаменитої майстрині, творячи з її допомогою свої перші маленькі шедеври. І хто знає, можливо, у комусь із них спалахне та Божа іскорка, яка поведе шляхом творчості.

Заінтригувавши читача, сподіваємося, ваші серця розкриються назустріч справжньому високому мистецтву. Кожен, хто побачить цю рукотворну красу заслуженого майстра народної творчості України, талановитого педагога Марії Василівни Кравчук, назавжди стане прихильником таланту волинської мисткині.

Живою мовою плаката

Микола ЦИВІРКО

Дізнавшись про відкриття виставки творів Тамари і Тимофії Ляшуків в одному із залів Національного музею Тараса Шевченка в Києві, Світлана Урбанська, талановита українська художниця, неперевершений майстер витинанки, у розмові з автором цих рядків мовила: “Відвідати цю виставку — означає торкнутися історії вітчизняного плаката, відчути його самобутній дух, оцінити найкращі його зразки... Тимофій Ляшук... Людина-легенда в нашому образотворчому мистецтві. Як, утім, і його вірна дружина Тамара”.

“Плакати часів недокомунізму”... Ця трохи аж химерна назва виставки викликала асоціацію зі ще одним “тріумфом плаката” — без перебільшень подією № 1 в Будинку художника наприкінці 80-х років минулого століття. Те, що Ляшукі нині, з дзвіниці нашої доби, нарекли “недокомунізмом”, доживало тоді останні місяці, якщо не тижні. І все ж українські художники-графіки випередили локомотив новітньої історії — насамперед відчайдушною сміливістю порушених тем за блискучо талановитого й оригінально дотепного їхнього втілення. Адже на той час Товариство української мови, Народний рух лише зароджувалися, а про незалежність України вголос не говорилося. Київська інтелігенція, для якої ця виставка стала справжнім одкровенням, відвідувала її по кілька разів, водила на неї рідних, знайомих, мов на сеанс політичного і національно-культурного лікнепу.

“Плакати часів недокомунізму” за задумом їхніх творців Тамари і Тимофії (Тимоша) Ляшуків — це доробок періоду, який передував тому “прориву” кінця 1980-х. У цьому легко перекоонатися, побіжно подивившись експозицію. На диво виразні, теплі, сказати б, ліричні афіші до знайомих з дитинства художніх плакатів вистав. Звичайно, йдеться про покоління людей, кому нині 50 і більше. Молодшим доводиться пояснювати деякі анахронізми й історизми, розповідати кінострічки, яких вони не бачили і, можливо, ніколи не побачать. Утім, афіші — справжні витвори графічного мистецтва, виконані переважно у самобутньому стилі (чіткий малюнок олівцем з подальшим акварельним кольоруванням) — значна, але тільки частина експозиції. Є й класичні станкові плакати. Зрозуміло, саме вони начебто й мали б нести той заряд “недокомунізму”. Мовляв, що вдієш — такий був час!.. “Слава праці!”, “ударники п'ятирічок”, “ветерани”, “герої” і т. ін. Я мимоволі фільтрував їхній “агітковий” зміст і зосереджував увагу на виразності зображення і шрифтах, якими виконувались ці написи, знаючи маленьку таємницю: авторкою цих шрифтів і на власних, і на чоловікових плакатах зазвичай є Тамара Ляшук. Шрифти — це її стихія. А згадуваний “заряд”... Наносне, штучне, заідеологізоване відшарувалося і здулося вітром історії, а душа, вложена у твір, не тільки лишилася як слід, а продовжує зворушувати любов'ю справжнього митця до людини-сучасника.

Невимовну теплоту і людяність у художньому зображенні я завважив задовго до цієї виставки. Нині, йдучи до музею Шевченка, майже не мав сумніву, що побачу на її відкритті отця Богдана Петухова, настоятеля Свято-Благовіщенської церкви при Національному університеті “Києво-Могилянська академія”, парафіянами якої є родина Ляшуків. Про розписи храму не знаю, а ось картини, що при вході до нього — групові портрети парафіян, пейзажі з обов'язковим елементом — церквою або й те, і те в поєднанні, які належать пензлю Тимофії Ляшука, не можна було не помітити і не полюбити. Я не помилюся у своїх передчуттях — отець Богдан прибув на відкриття виставки своїх духовних дітей, сказав своє вагоме слово і щиро проспівав їм та їхнім нащадкам “Многії літа”.

Від споглядання експозиції художні гурмани отримали істинну насолоду, якою організатори виставки — арт-проект “Афіша”, її куратор Руслан Руно — ділилися протягом липня.

Інна НАГОРНА,
завідувач Літературного
музею Уласа Самчука,
м. Рівне

Нещодавно в Літературному музеї Уласа Самчука в Рівному відбулася “Свіча пам'яті”, приурочена 25-й річниці від дня смерті письменника. Під час заходу презентувалися книги із серії “Бібліотека Літературного музею Уласа Самчука в Рівному” — Юрія Горліс-Горського “Отаман Хмара” та Хариті Кононенко “До нової роботи”. Книжки побачили світ у видавництві “Азалія” Рівненської організації Національної спілки письменників України завдяки гранту голови облдержадміністрації та матеріальній допомозі українця-патріота Веніаміна Олексійовича Довбні. На захід завітали дочка дружини Уласа Самчука Ірина Прахова із чоловіком Юрієм Кузьменком та благодійником Веніаміном Довбнею із Києва. Перед відвідувачами виступили проректор Національного університету

Вшанували Уласа Самчука

“Острозька академія” професор Петро Кралюк, письменники Петро Велесик та Лідія Рибенко, доктор філологічних наук, професор Рівненського державного гуманітарного університету Ірина Захарчук, засновник Пластового куреня ім.

У. Самчука Володимир Русанов, секретар Рівненського об'єднання ВУТ “Просвіта” Олександр Волощук, директор Рівненського обласного краєзнавчого музею Олександр Булига та інші. Під час заходу звучала улюблена пісня Уласа

Самчука “Стоїть гора високая” (сл. Л. Глібова) у виконанні заслуженого працівника культури України Галини Швидків (концертмейстер Інна Тарчинська), та “Волинь моя” (сл. О. Богачука) у виконанні Катерини Гавловської.

“Коли ранкове сонце засвітило вітражі, то здавалося сам Ісус Христос зійшов із небес до храму”.

Валерій ШАЛЕНКО: «Божий дар передаю людям»

Василь МАРУСИК,
заслужений журналіст України
Фоторепродукції **Андрія КІСЯ**

Як може митець віддячити Господу за свій талант? І так, щоб не змарнувати його, а в на-полегливій праці вдосконалювати набуті здібності.

Такий митець живе у Львові. У свої 65 років може сміливо стверджувати, що власний Божий дар таланту віддав людям, а віддячив за нього тим, що присвятив його Верховному Творцеві.

Ім'я художника — Валерій Шаленко. Виріс на Полтавщині. У Лубнах навчався у художній студії. Згодом, у Сімферопольському художньому училищі, пізніше — у Львівському інституті декоративно-ужиткового мистецтва. Серед його львівських навчителів були нині відомі діячі української культури — Роман Сельський, Теофіл Максиско, Володимир Овсійчук, Яким Запаско...

Вічно наполегливий у праці Валерій Шаленко знай нині як майстер живопису і графіки, зокрема вітражів у монументальному вираженні. Якщо побуваєте у Львові, на автовокзалі чи в тутешньому приміщенні Національного банку, у Львівському ветеринарному університеті або у поліклініці на вулиці Топольній, а особливо у музеї Івана Франка у Нагуєвичах поблизу Дрогобича, — вас неодмінно зачарують композиції із кольорового скла, котрі у поєднанні графіки і світла надихають не тільки миттєвим, а й незабутнім враженням.

Зі слів Валерія Семеновича: у ранній юності був ошасливлений працею над вітражами, ніби відчуваючи небесне, духовне просвітлення. Найбільшу енергетику відчував від освітлених сюжетів у

церквах і храмах: “У 1970 роках нас було декілька тих, хто започаткував вітражництво у Львові. Досвід світовий вивчали, але все починали із чистого аркуша”. А коли створював графічні малюнки для майбутніх вітражів і під час роботи над сюжетами творів поета й філософа Івана Франка, то пережив ще одне творче піднесення. Із лиць наших сучасників відтворював образи франкових персонажів: галичан, горян-бойків і гуцулів. Який могутній вийшов образ захисника рідної землі, мудреця Захара Беркута!

— Мої ілюстрації до поеми “Мойсей” трактую так: в образі біблійного персонажа поет відтворив своє поклонання — прагнення вивести наш народ із чужинецької неволі...

За співпрацю у музеї Івана Франка завдячує архітекторові Оресту Скопу. Із художнього альбому “Валерій Шаленко: малярство, графіка, вітраж” (упорядники Тетяна Шаленко і Андрій Кісь) довідуємося, що, починаючи з 70-х років, творчими побратими митця стали поети Грицько Чубай і Олег Лишега, прозаїк Юрій Винничук, музикант Юліан Китастих, художники Віктор Романшак і Орест Яворський та інші соратники творчих пошуків у юності й зрілості.

Варто додати, що в творчому доробку Валерія Шаленка — оздоблення багатьох сакральних споруд у Львові та поза його межа-

“Іван Франко”. Вітраж музею І. Франка в Нагуєвичах. 2006 р.

ми. Художник у своїй творчості надихається великою традицією українського іконопису. Він не копіює ікони, а відтворює їхню енергетику засобами колористики. Назвемо лише деякі церкви і храми, де Валерій Шаленко зобразив Біблійні сюжети. Їх можна побачити у львівських церквах — Святих Ольги та Єлизавети на площі Кропивницького, Святого Андрія Первозванного на вулиці Шевченка, Матері Божої Пресвятої Богородиці — Володарки України на вулиці Нововознесенській, а також у церквах деяких сіл — Віжомля Яворівського району, Кавське на Львівщині, Кабарівці на Тернопільщині, Шевченкове на Франківщині, у монастирі Згромадження Сестер Службниць Непорочної Диви Марії, що на вулиці Пасічній у Львові.

У творчому доробку художника малюнки, акварелі, олійні полотна, численні мистецтвознавчі публікації у наукових виданнях, зокрема про традиції і новаторство львівського вітражиста Петра Холодного...

Про свого чоловіка-художника може годинами розповідати

мистецтвознавець і керівник ансамблю хлопчиків-бандуристів Тетяна Шаленко, котра понад 15 років очолює обласну організацію Всеукраїнського жіночого товариства імені Олени Теліги.

— Валерій працював над вітражами у православній церкві села Віжомля понад вісім років. Діє тут і греко-католицька церква. Відомо, що в молодості тут трудився будівельником Карел Войтила, майбутній папа Іван-Павло II. Мені радісно оповідати і про те, що мій чоловік на початку 90-х отримав благословення на творчу працю від патріарха Мстислава (Степана Олійника). Досі хвилює мене мить відкриття у Віжомлі церкви Святого Іоанна Хрестителя: коли ранкове сонце засвітило вітражі, то здавалося сам Ісус Христос зійшов із небес до храму. За ці вітражі Валерій отримав орден Архангела Михаїла від Патріарха УПЦ КП святийшого Філарета.

Божий дар таланту львівського художника Валерія Шаленка приніс йому творче шастя, і Боже натхнення вірянам, бо вони благословенно моляться і до освітлених ікон — вітражів.

“Життя Святої Анни”. Вітраж монастиря Згромадження Сестер Службниць Непорочної Диви Марії у Львові. 2002 р.

СЛОВО

Прогвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Шановні пані та панове, колеги і друзі! Українці!

Закликаємо Вас скласти пожертву на спорудження пам'ятника світоку української науки та культури, видатному державному та громадському діячеві, Героєві України, академіку П. Т. Троньку.

Переказуйте, будь ласка, хто скільки зможе, на рахунок Фондації його світлого імені. Кожна копійка — цеглинка пам'яті!

Гідно вшануємо пам'ять Людини, яка уособлює сумління і честь України!

**Отримувач: Фондація Героя України, Академіка П. Т. Тронька.
Код ЄДРПОУ 38148742**

Р/р №26004010476638 в ПАТ “Укрсоцбанк” Печерського району міста Києва, МФО 300023

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

В. о. головного редактора
Євген БУКЕТ
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступники головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47,
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57
Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК,
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛІКОВСЬКА

Черговий редактор
Надія КИР'ЯН

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середі.

Наклад у серпні — 18 800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

